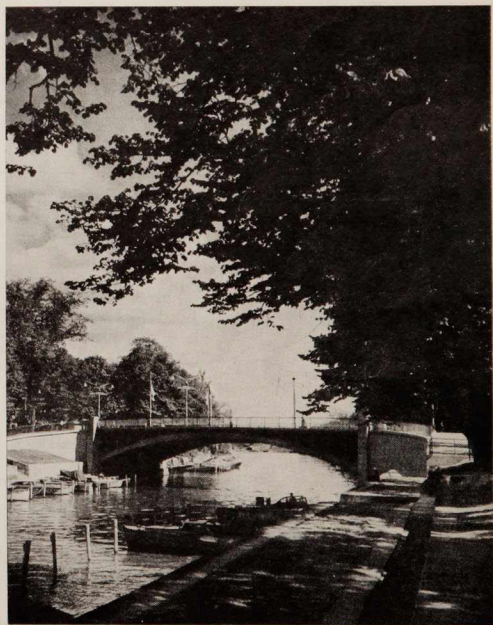
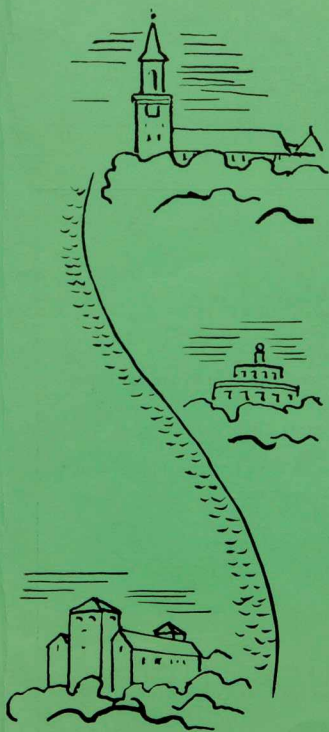

Suomen Turku

ÅBO, VÅR STAD

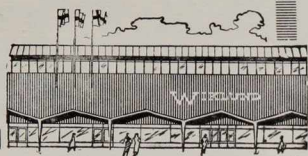

Julkaisija - Utgivare

Turku-seura, Åbo-samfundet r.y.

N:o 2 1960

OSTOKESKUS KESKUSTASSA
KOPCENTRUM I CENTRUM

TAVARATALO
WIKLUND
VARUHUS

Palvelua Teidän hyväksenne

Ajanmukaiset elintarvikemyymälämme ja monet hyvinvarustetut erikoisosastomme palvelevat Teitä kaikissa tavarahankinnoissanne.

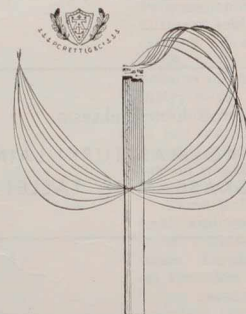
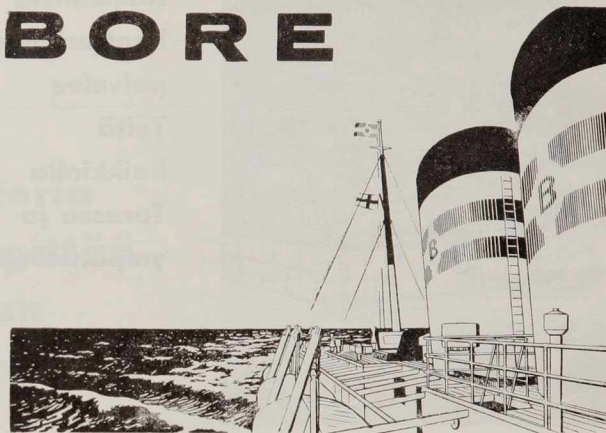
Ravintolamme ja baarimme tarjoavat edullisen ruokailu- ja virkistyspaikan.

SAASTOKASSAMME — luotettava "jäsenten pankki".
LIITTYKÄÄ kotien kauppaan.

TURUN OSUUSKAUPPA

BORE

Klubi on kevyt

20 kpl

88:-

RETTIG

Valitkaa Tekin omaksi pankiksenne maan suurin ja palvelukykyisin osuuskassa. Jokin lukuisista konttoreistamme on aina lähellänne ja tarjoaa Teille täydellistä pankkipalvelua

Tämä kertoo luottamuksesta:

JOKA KOLMAS TURKULAINEN ON
OSUUSKASSAMME TALLETTAJANA

TURUN SEUDUN OSUUSKASSA

Maarionkatu 4 - Humalistonkatu 12 - Hämeenkatu 2 - Uudenmaankatu 13 - Myllymäentie 1 - Pansio - Littoinen - Raisio - Rantakulma - Rusko - Maaria - Parainen

**Kaksitoista
konttoriamme
palvelee
Teitä
kaikkialla
Turussa ja
ympäristössä**

N:o 2 1960

Suomen Turku
ABO. VAR STAD

Päätoimittaja - Chefredaktör: Eero Pohjonen

Toimituskunta - Redaktionsråd: C. J. Gardberg, Paavo Kallio, Eino Lehtinen, Oscar Nikula, Taivo T. Rinne, Arvo Suominen, Ole Torvalds ja Erkki Vuori

Taloudenhoitaja - Ekonomichef: Paavo Suominen

Historia hengittää Turun luonnossa

Turkulaisuuden ulkonaiset, näkyvät puitteet ovat muodostuneet kahdesta toisiinsa läheisesti kytkeytyvästä tekijästä, alueen luonnosta ja ihmisen aikaansaannoksista.

Oleellisen leiman suviselle Turullemme antaa sen sijainti Suomen eteläisimmässä kolkassa, oloissamme lauhkean, sokkeloisen meren äärellä, lounaisen leppään ilmaston tuntumassa. Tämä kuvastuu muunmuassa kaupungin kukkuloitten vihreydessä, vanhojen pihojemme ja puistojemme rehevydessä ja lajistollisessa rikkaudessa. Turun alueen ja ympäristön aidoin koriste, puiden kuningas tammi on muualla maassamme vieras, lehdöissämme laulavat osittain Suomen tummille havumetsille oudot laulajat ja puutarhat ja pellot kertovat ihmistoiminnan mahdollisuuksista, joita ei juuri muualla maassamme tavata.

Luonto on antanut meille parhaimpansa ja historian oikulliset sattumat ovat säästäneet meidän ajallemme Ruissalon, Katariinanlaakson ja Muhkurin tapaiset Turun suven suuret hienoudet, joiden vertaisista jokainen Suomen kaupunki olisi valmis uhraamaan suuria taloudellisia arvoja.

"Luontoa" on meillä myös Aurajoki, entinen Etelä- ja Pohjoissuomen välinen raja, Turun syntyyn ratkaisevasti vaikuttanut tekijä, Turun kaupunkimaisen osan keskus ja Turun symboli. Se ei suinkaan ole ennenkaikkea teollisuuden valtaväylä, ei yhdistie taloudelliseen takamaahan eikä sen tulevaisuus ole kaupungin suurviemärinä. Turkulaiselle siihen liittyy kevät "Hallisten ukkojen" muodossa. Sen rantojen penkeillä otetaan myös ensimmäiset kevätauringot ja kesällä sen tuuhaiden puukujien varjo korvaa jotakin niille kaupungin asukkaille, jotka eivät voi päästä saaristoon, turkulaisten retkeilyn ja lomanvieton kohteeseen, jota varten jokirannat muodostavat yhtämittaisen viikonloppusataman.

Tämä kaikki kotoinen turkulaisuus, sen vaaliminen, sen kehittäminen ja siitä keskusteleminen on sivunnut läheisesti myös Turku-seuran toimintaa. Silloinkin kun pyrkimys on sama, Turun viihtyisyyden ja turkulaisuuden vaaliminen, on tietenkin olemassa erilaisia mielipiteitä toimintatavoista kuten luonnollista. Toisinaan "modernit" näkökohdat ja mainittu "historiallinen turkulaisuus" voivat joutua ristiriitaan. Toisinaan taloudellisen ajattelun ja sosiaalisen ajattelun välillä on päästävä sopusointuun ja joskus henkilökohtaiset näkemykset antavat oman värinsä asioiden tarkastelulle. Pääasia on se, että kaupungin asukkaat ovat yhä suuremmissa määrin tunteneet aktiivista ja myönteistä suhtautumista kotikaupunkinsa asioihin. Tämä lisääntynyt mielenkiinto on jo näyttäytynyt Turku-seuran viimeaikaisessa toiminnassa ja tulee toivottavasti jatkumaan edelleen.

Paavo Kallio

Kunnallisneuvos
Arvo Toivonen
sytyttämässä kokkoa
Ruissalon
Kolkanniemellä

Suomen Juhannus ja Suomen Turku

Vajaat kolme vuotta sitten toimintansa alkanut Turku-seura on syntynyt siitä yhteistunnosta, jolla kotiseutuaate lepää. Kotiseutu jaa lapsuusvuotemme ansiosta eräänlaiseksi sielunalueeksi, sen maantieteelliset ääret tuskin ovat pyykitettävissä. Tällä alueella ovat oikotiet ja pihaloukot, kukkulat ja jokivarret, keskipisteinä lämpökäsky, koti. Sieltä ja sinne heijastuvat erilaiset tapahtumat ja ilmiöt, jotka vain ovat ja joita palaamaan aika saattaa. Sen saatossa opimme tietämään, että kotiseutu onkin osa jostain suuremmasta. Tärkein oppimme on, että se on osa isänmaasta. Ihme, että Turku-seurakin alun alkuun pyrki perinteeseen, joka nojautuu kotikaupungin olemisen ja kehityksen vaalimiseen, s. o. kotiseuturakkauden ohella kodin rakkauteen ja isänmaan rakkauteen. Suomen Turun kuokistajajutukseen liittyi perinnekelpoisena selviönä Suomen juhannuksen valo, vehreys ja voittoliset unelmat.

Kolmannesti kokoontuivat turkulaiset tänäkin vuonna näissä tunnuksissa perhekunnittain juhannuksen viettoon Ruissalon Kolkanniemeen, jossa Turun kaupungin kokko ja sen äärellä vietetty kotien juhla ovat sekä vertauskuvallisesti että tosiasiallisesti sellaisen yhteisön liekinä ja tauluna, joka vakaasti toivoo lämpöä ja menestystä kotiseudulleen ja kotimaalleen.

Suomen Turussa kesäkuussa 1960.

Erkki Vuori

OLLI KESTILÄ:

TURUN UUDET KASVOT

Turku, joka 1930-luvun alun pulakauden jälkeen ja vielä 40-luvun sotavuosien ja niitä seuranneiden epävarmojen olosuhteiden vallitessa jäi kehityksessä perään maamme muiden suurimpien kaupunkien rakentamiseen nähden, koki ennen näkemättömän nousukauden kuluneen 50-luvun aikana.

Sekä omia asukkaitamme että etenkin tänne saapuneita vieraita hämmästytti se nopeus, millä uudisrakennus toisensa jälkeen nousi kaupungin keskeisten osien eri puolille. Uudet rakennuskohteet, kaivurit ja nosturit, joita näkyi suhteellisesti enemmän kuin muualla, toivat värikään lisän katukuvaan. Tuntuu siltä, että juuri niiden tehokkaiden työkonien ansiosta ja niiden aikaansaannosten näkemisestä elämisen tahti, joka kaupungissamme oli aiemmin verkkainen, alkoi voimakkaasti kiihtyä. Yhä uusia ja suurempia ponnistuksiin teki mieli.

Olihan kyseessä uusien kotien rakentaminen. Ne, joilla ei ollut

mahdollisuutta omalla työpanoksellaan osallistua omakotitalon rakentamiseen, mikä löi leimansa erikoisesti sivukaupungille, saivat tilaisuuden säästöillään ja pitkäaikaisilla lainoilla hankkia itselleen asunon. Tuohon tavoitteeseen päästäkseen oli pakko lisätä työtahtiaan ja työpanostaan, kukin omalla tavallaan ja omalla sarallaan. Kasvavan urastuksen ansiosta myös liike-elämän muotoineen voimistui. Kauppojen lisääntyminen onkin ollut silmään pistävän vilkasta. Oman osansa on tuonut kaupungin kasvoihin liikenteen ja sen vaatimien rakenteiden ja rakennusten ilmestyminen.

Lienee liian aikaista arvostella, missä määrin 50-luvulla on onnistuttu niissä rakennustehtävissä, jotka on toteutettu. Turun uusia kasvoja on ihailtu, ylistäviä sanoja on julkisesti lausuttu ja julkisivujen asiallisuutta kiitetty. Mutta myös on kokonaisratkaisua ankarasti arvosteltu, epäosiallista ahtaastirakentamista moitittu ja katukuvien rikkinäis-

suutta paheksuttu. Tämän kaiken, hyvän ja huonon, sisältävät ne helsinkiläisen arkkitehtiprofessorin ensimmäiset sanat, jotka hän vastaantottajalleen lausahi Turun asemalta Humalistonkadulle päästyään: "Mitä teettekään täällä!" Vastauksen antaminen puhtaalla omallatunnon oli varmasti vaikea.

Jääköön siis kunkin lukijan ja jokaisen turkulaisen itsensä arvosteltavaksi, minkä hän hyväksyy, minkä ei. Rakennustaiteen opinkappaleiden selvittäminen ei mahdu tämän kirjoituksen puitteisiin. Haluaisin kiinnittää huomiota eräisiin ulkonaisiin seikkoihin, joihin tavallinen kadun mies ja nainen iltaikävelylleen voi luoda silmäyksen. Mikä on tunnusomaista Turun rakennustyyliä viimeisinä kuluneina vuosina? On totuuden nimessä mainittava, että samanlaisia muotokieltä käytetään Suomessa muualkin, mutta kullakin paikkakunnalla jotkut ulkonaiset yksityiskohdat toistuvat herkästi, vaikka rakennuksilla on eri suunnittelijat. Mainittakoon sellaiset rakennusosat kuin räystäs ja katto, jotka noudattavat muotovirtauksia melkein niinkuin naisten hattu. Onhan kummassakin tapauksessa tehtäväkin melkein sama: suojata allaoleva ja kruunata luomis.

Kaupunkimme ulkonäön muutumista tarkastaessamme on muistettava, että edellytykset tehdä uutta ovat erilaiset eri osissa.

Talojen julkisivuihin on parvekkeiden avulla saatu uutta eloa ja reliefivaikutusta...

Liikekatujen varsilla on kehittynyt ns. sekatalotyyppi, jossa alimmat kerrokset on tehty myymälöiksi ja toimistohuoneiksi, ylimässä on erilaisia asuntoja...

kaupunkia. Maasto, asemakaava ja maanomistussuhteet ovat erilaiset keskustassa ja sitä ympäröivissä kaupunginosissa kuin siivumalla sijaitsevilla uusilla, luonnonvaraisilla alueilla. Tämän lisäksi sitovat monet säännökset ja kehityksen lait. Kaupungin asu vaihtelee sen vuoksi huomattavasti cityn ja periferian välillä. Ahtaammin rakennetuissa keskustan kortteleissa uudet rakennukset täydentävät kaupunkikuvaa, laitaosissa ne saattavat muodostaa täysin uusia näkymiä.

1950-luku on ollut ennenkaikaisten suurten asuinrakennusten aikakautta kaupungissamme. Liikekatujen varsilla on kehittynyt ns. sekatalotyyppi, jossa alimmat kerrokset on tehty myymälöiksi, varastoiksi ja toimistohuoneiksi, ylimmissä on erilaisia asuntoja. Puhtaita liike- ja konttoritaloja Turussa on syntynyt vain aniharvoja, ellei lasketa vähäisiä pankkien ja suurliikkeiden toimipaikkoja esikaupunkialueilla.

Eriaiset uudet julkisivumateriaalit ovat saavuttaneet vähitellen voiton tavallisesta rappauksesta. Kuperin, alumiinin, asbestilevyjen, erikoistilien, jopa erilaisten puulajien käyttö etenkin rakennusten pääjulkisivuissa an-

taa kaupunkikuvalla vaihtelua ja rikkautta. Voimakkaat värit rapatuissa pinnoissa, mikä tyyli tuli 40-luvulla Ruotsista Suomeen, on ollut edelleen suosiossa värivalikoiden ja värien kestävyden parantua. Jonkinlaisena vastareaktiona on viime aikoina havaittavissa musta-valkoisten julkisivujen lisääntyminen.

Edellä jo mainitsin ohimennen erään muotivirtauksen: katto-muodon. Julkisivuissa toistuvat myös eräät tyylisuunnat. Standardisointi ja mittasysteemin, moduulin käyttö, toi rakennuksen pohjaan ja samalla julkisivuun säännöllisyyden leiman, jota halluttiin korostaa ruuduttamalla ulkoseinät voimakkaasti tai hillit-tymin. Tällaisia "luurankofa-saadeja", joissa on leveitä pysty- ja vaakasuoria valkoisia nauhoja, on Turussa monia. Viime vuosina

lisääntynyt betonielementtien käyttö, jota eräät rakentajat suosivat, on pakottanut niinkään ruuduttamaan julkisivut. Eräänlaista uutta suuntausta edustavat ensin kouluihin ja tehdasrakennuksiin ja sitten myös asuinrakennuksiin levinnyt horisontaali-suuden voimakas painostus: vaaka-suoraa ikkunarivitä, johon on yhdistetty myös parveke- ja korostetaan yhdistämällä ikkunat toisiinsa tummaa välimateriaalia käyttäen, niin että korkea rakennus saadaan näyttämään matalammalta. Tämänäköisiä uudisrakennuksia ovat jo melkein kaikki kaupunginosat saaneet osakseen.

Ehkä merkittävin terveydellisen parannus muuten yhä pienenevään asuntoihin on parvekkeen läpilyönti, joka varsinaisesti tapahtui myös 50-luvulla. Talojen julkisivuihin on parvekkeiden avulla saatu uutta eloa ja reliefivaikutusta. Ihmisten liikkumisen niillä, samoin kukat antavat värikkyyttä. Ne ovat luoneet ilahduttavan lisän kaupunkikuvaa.

Martinmäen uutta kaupunginosaa

Jos rakennukset sijoitetaan vapaasti eri etäisyyksille katulinjasta, syntyy katseelle "törmäyskohteita"... Vanhan ja uuden talon liittäminen toisiinsa onnistuneella tavalla.

Vapaampi rakennustapa, joka on antanut suunnittelijoille mahdollisuuden ratkaista, miten tontille sallitut kerros- ja alatasit sijoitetaan, on epäilemättä aiheuttanut sekaannusta vanhastaan totutussa järjestelmässä, etenkin Turussa, jossa keskikaupungin kadut ovat viivasuorat ja suuri osa maastoa melko tasaista. Luopuminen samasta kerrosluvusta saman kadun varrella, rakennusten "sisäänvetäminen" ja muu suunnitteluvapaus ovat saaneet katukuvan näyttämään epäso-llaaliselta joukolta vasta palvelukseen astuneita nostomiehiä. Kun monesti kahden vierekkäisen rakennuksen liittäminen toisiinsa tontinrajalla on monessa tapauksessa suoritettu perin taitamattomasti, voidaan täydellä syyllä yhtyä niihin mielipiteisiin, jotka huomaavat Turun menettäneen paljon empire-tyylin sopuisuutta-ista muodoista.

On muistettava kuitenkin, että vasta harvoja yhtenäisiä alueita on ehtinyt tänä aikana valmistua. Joudumme valitettavasti vuosi-

kausia katsomaan keskeneräisiä katunäkymiä, etenkin Humalistonkadulla, joka lienee radikaalisen esimerkki puolivalmiista kaupunkikuvasta. Lopputuloksen ei silti tarvitse olla yhtä villi, kunhan uudet rakennukset täydentävät aukot.

Keskiaikaisen kaupunkirakennustalteen varteenotettavimpia periaatteita oli päättien muodostaminen katunäkymälle. Ruutu- asemakaavamme loputtoman pitkine suurine katuneine on tämän periaatteen laiminlyönyt. Jos rakennukset sijoitetaan vapaasti eri etäisyyksille katulinjasta tai muodostetaan kadulle levytyksiä, kuten Turussa on tehty, syntyy katseelle "törmäyskohteita" ja perspektiivinen katoavaisuuteen päättävä viivakimppu katkeaa. Täten on oikein toteutetulla vapaamalla rakennustavalla oma oikeutuksensa. Turussa niin arvokkaita täysikäisiä kauniita lehtipuita, joita on melkein joka tontilla aivan katulinjan vieressäkin, voidaan myös varmemmin säilyttää, jos rakennuksen saa sijoittaa

vapaammin. Parillaan on Uudenmaankadun itäiselle puolelle syntymässä katunäkymä, jossa ylläolevia periaatteita on onnistuneesti noudatettu.

Erikoisen, joskin suhteellisen vähäisen lisäpiirteen kaupunkikuvaa ovat tuoneet pihat. Avoin rakennustapa ja vaihteleva ote eri tehtäviin on tuonut myös pihajulkisivut enemmän näkyville kuin varhaisemmassa suljetussa rakennustavassa, jota vielä 30-luvun eudsti. Selvästi toisarvoisen pintojen käsittely ja yksinkertaisempi materiaalin käyttö on kuitenkin vallalla. Hienostunut katujulkisivu saattaa muuttua puolihuolimattomaksi takapihamaisuudeksi kapeine solineen ja asfalttipihoinen. Monissa keskustan taloissa pihanpuoli paljastaa rakennuksen luonteen kaikessa alastomuudessaan. Kutsuvampiat ovat muuttamat kaupapihat, joskaan niistä ei vielä ole päässyt muodostumaan sellaisia viihtyisiä ostoskujia, joiksi ne olisivat soveltavia. Vaatineen aikansa, jota ne saavuttavat nimeä ja suosiota.

Kauppatori on kauppa-, mutta tuskin kaupunkimme kulttuurikeskus....

Lopuksi itselleni asettama kysymys? Onko Turussa jotakin täysin uutta miljöötä? Onhan kaupungin silhuetti muuttunut, taivasta vastaan piirtyy torneja ja valot välkkyvät ennen pimeissä kaupunginosissa: Patterinhaka, Vasaramäki, Juhannuskukku-la, Maariankatu ja monet muut kaupungin kolkat ovat uudistuneet. Turun Yliopiston juhla-aukea on kansainvälisestikin korkeata luokkaa, vain muutamia kohteita mainitakseni.

Jotakin on sentään jäänyt kaipaamaan. Kaupungin kehitys on ollut suuresti sattumanvaraista. Kauppatori, joka sekin vähitellen pesee kasvojaan, on ollut ja on kauppa-, mutta tuskin kaupunkimme kulttuurikeskus. Molemmat yliopistot ja kaksi korkeakoulua ovat asettuneet samaan kaupunginosaan ja muodostavat korkeamman tieteen keskuksen. Mutta sellaista katuja tai aluetta,

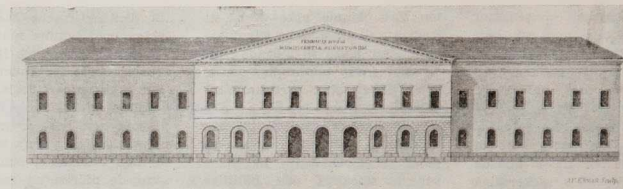
jossa urbaaninen kanssakäymisen kukoistaisi yhteiskunnallisesti parhaimmalla muodossaan, vapaan seurustelun ja tapaamisen merkeissä, Turussa ei ole. Vilkkaimmista keskikaupungin kaaduista ei yksikään arvokkuudessaan nouse toisten yläpuolelle.

Kun Aurajoen itäiselle rannalle, jossa ennestään ovat vihreät mäkipuistot ja urheilukentät, nyt on nousemassa taiteen tempelli, uusi teatteri, jonka kävelysilta tulee yhdistämään Eskelinkadun päähän, tuntuu siltä, että tär-

keimpiä 60-luvun tehtäviämme on luoda näistä Aurajoen rantakaaduista turkulaisille ne promenadikadut, joilla perheet ja yksinäiset, vanhat ja nuoret päivisin ja iltoisin viihtyisivät. Edellytyksenä on silloin, millaiset puut- teet jokivarret saavat. Katseemme kääntyvät eteenpäin ja odotamme, että yhteisvoimin kaupunki, yksityiset yrittäjät ja suunnittelijat loisivat tälle kaupunkimme kekeisimmälle ja arvokkaimmalle paikalle uudet kas- vot ja uutta henkeä.

Turun kauppatori 1800-luvulla

Under hela senare hälften av 1700-talet hyste man inom Åbo Akademi planer på omfattande reparationer och nybyggnader, och man önskade bl. a. uppföra en särskild byggnad för biblioteket. Ritningar uppgjordes vid olika tider av de från Tyskland inflyttade murmästarna Samuel Berner och Chr. Fr. Schröder, och till en del blev de förverkligade år 1764. Planerna på en större utvidgning var dock fortfarande aktuella, men först år 1800 kom man så långt att man kunde börja realisera dem. Det året slöts ett kontrakt med den rikssvenske

gifter inte själv kunde leda arbetet beslöt man att anställa Gjörwells studiekamrat, den italienskfödde arkitekten Charles Bassi att "föra på stället tillsyn över arbetet" mot ett årligt arvode av 400 rdr, "samt fria husrum med ljus och värme". Den 9 februari 1802 meddelades i konsistoriet att Bassi hade an- lant.

Uppförandet av akademi- huset bildade epok i vår byggnadshistoria, både tekniskt och organisatoriskt, och därför är det intressant att följa bygget i

bädden övergöts därefter med blålera. "Så väl tvärs över som längs åt denna rustbädd lades sedan dubbla varv av vanliga furustockar, radade tätt intill varandra och likaledes med endymingar sammanfogade, varefter även denna rustbädd bekläddes med en mjuk och starkt tillpackad lera." Ett villkor för att rustbädden inte skulle ruttna var att leran hölls våt. Intill huset på sydvästra sidan byggdes en brunn, och meningen var att rustbädden genom den med jämna mellanrum skulle begjutas med vatten.

NÄR AKADEMIHUSET BYGGDES

av Carl Jacob Gardberg

arkitekten Carl Christoffer Gjörwell. Han skulle uppföra ett stort komplex, som skulle inrymma Akademiens samtliga lokaler, även biblioteket. De slutliga ritningarna godkändes den 25 september år 1800, och den 19 februari följande år signerades de av konungen.

Byggnadsarbetets förlopp känner man rätt väl tack vare den utförliga redogörelse, som Jacob Tengström författade när huset hade blivit färdigt. Han berättar, att Gjörwell kom till Åbo på hösten år 1800. Då "träffades åtskilliga avtal om arbetets både plan och förtgång", och dessutom överenskom man "om stenhugares översändande ifrån Stockholm, emedan i denna hantering invödade personer då än härstädes saknades". Man beslöt vidare, att Gjörwell skulle få 400 riksdaler för ritningarna, samt dessutom 150 rdr om året så länge arbetet pågick. Då Gjörwell på grund av många andra upp-

detalj. Redan år 1801 började vissa arbeten, och samma år utrymdes akademiens tidigare byggnader intill domkyrkan. I dem inredde man olika verkstäder, som behövdes för byggnadsarbetet. Omedelbart efter Bassis ankomst inledde man grundgrävningen, först med sextio man, sedan med åttio. Arbetet visade sig vara mycket svårt. Huset byggdes på gammal sjöbotten, och när man hade nått det erforderliga djupet, 3–5 alnar, mötte "en kärraktig och av mjuk lera bestående botten". Följden var, att man under hela det stora huset måste lägga en rustbädd av en mycket intressant konstruktion. Bottnet jämnades först med klappersten, och därefter bredde man ut blålera över hela platsen. På leran lades "första rustverket av grova furubjälkar, korsvis om varandra inhugna". Bjälkarna sammanfogades med endymingar. Mellanrummen fylldes med grästen. Hela rust-

På denna omsorgsfullt lagda rustbädd började man senare samma år — 1802 — lägga ett 75 cm höst grästensvarv över hela grundytan, "därpå vägggrundvalarna sedan i ett sammanhang över hela platsen uppfördes, varvid några av Arkitekt. Gjörwell ifrån Stockholm hitsände och i slikt yrke väl invödade arbetare, jämte stadens timmermän, i flere arbetsposter fördelade året över biträdde".

Det svåra grundläggningsarbetet leddes av Bassi. I slutet av år 1802 fick han en värdefull medhjälpare i flaggkonstapeln, sedermera löjtnanten, "mechanicus" Nils Stenstam, en man, om vilken samtiden fällde de mest entusiastiska omdömen. "En medarbetare", skrev Tengström, "av utmärkt förtjänst, särdeles vad den vid byggnaden erforderliga finare stenhugningen och slipningen behåfter, utan vars skickliga och driftiga biträde Akademien mer än en gång skulle varit i

mycken belägenhet". Stenstam var född i Karlskrona och han hade redan tidigt blivit en känd stenhuggare. Till Åbo kom han från Sveaborg, där han bl. a. hade huggit det vackra monumentet på Augustin Ehrens värds grav. Mot ett årligt arvode om 300 rdr skulle han hugga alla de kolonner och andra dekorativa detaljer som behövdes för byggnadens utsmyckning.

Sedan grunden slutligen blivit färdig kunde man år 1803 börja mura stenfoten för de yttre murarna, och därefter fortsatte man med tegelväggarna. Arbetet låg nere under vintern, men fortgick därefter under hela sommarhalvåret 1804. I maj 1805 gav Kungl. Majt. tillstånd att i arbetet använda 50 man ur Åbo länns regemente, tolv timmar om dagen. Även om det inte nämns torde det vara självklart, att alla lediga murare och timmermän i Åbo deltog i arbetet. Säsongen avslutades för året den 5 oktober, och då hade takläggningen ställvis börjat. År 1806 fick man 75 soldater för tiden maj—oktober, och nu hann man så långt att takstolarna restes. Om takläggningen slöt man ett kontrakt med kopparslagaren Löfström från Stockholm. Han anlände hit med ett stort antal egna arbetare, och vid vinterns ankomst var större delen av taket täckt med kopparplåtar, som härstammade från Garpenberg i Dalarna.

Samma år, 1806, drabbades akademien emellertid av en motgång: den förtäflige Stenstam avled, endast 39 år gammal. Före sin död hade han dock hunnit hugga och polera de ståtliga kolonnerna och pilastrarna, varmed solennitetssalen och dess förhall utsmyckades. Både kolonnerna och pilastrarna högs i ett stycke, "skickeligen utklivne ur lösa å det så kallade Vårderget inom staden tillgängliga stenblock, av en vacker hård och rödbrun granit". Stenarna polerades maskinellt i ett slipverk, som drevs av fyra hästar eller oxar och som Stenstam själv hade konstruerat. Som medhjälpare hade han "än flere, än färre, ifrån 30 till 50 därvid sysselsatte arbetare; vid vilket här i or-

ten förr okända yrke även ett stort antal av stadens garningsmän efter hand så inövades, att de däri snart upphunno, om ej överträffade sina svenska läromästare".

Stenstam sörjdes djupt, och Tengström betygade ännu en gång sin uppskattning av denna sällsynt skickliga och pålitliga hantverkare. Han var "aktad och saknad av var och en, som lärt känna ej mindre hans sällsynta färdighet i den konst han övade, än hans ljusa förstånd, samt hederliga och redeliga tänkesätt". Efter Stenstams död övertog Bassi mot ett särskilt arvode uppsikten över stenhuggeriet.

Redan år 1806 började vissa inredningsarbeten, och en del av bottenväningen kunde tagas i användning hösten 1807. Men sedan kom kriget emellan, och efter fredsslutet fördröjdes arbetena ytterligare på grund av ekonomiska svårigheter. År 1811 återstod i huvudsak endast inredningsarbeten, men bristen på medel var stor, och dessutom var det svårt att få yrkesskickliga arbetare, emedan Societetshuset (nuvarande stadshuset) byggdes samtidigt. Först under åren 1813—15 utfördes de slutliga inredningsarbetena. Byggmästaren Jacob Schelesnoff från Petersburg anställdes för att med egna arbetare utföra stuckaturerna och ornament i solennitetssalen. Den finländske bildhugaren Eric Cainberg fick i uppdrag att hugga de relieffer med motiv ur Finlands historia, som skulle pryda salens väggar. För det dekorativa målningsarbetet anställdes den svenske konstnären Elis Chiewitz, en farbror

till den sedermera kände arkitekten med samma namn.

Först år 1815, efter fjorton års arbete, stod byggnaden färdig. Den 15 december förklarade man Bassi fri "ifrån vidare befattning därmed och betygat honom sin uppriktiga och varma tacksägelse för den skicklighet och omtanke samt de oförtrutna mödor, han vid samma byggnadsarbete utförande haft osparat". Den högtidliga invigningen skedde två år senare, 1817. Bara tio år senare, efter den stora stadsbranden, var huset till stora delar en rykande ruin. Det byggdes upp på nytt, men det fick nu tjäna andra ändamål sedan akademien år 1828 hade flyttats till Helsingfors.

Akademihuset fick på ett sällsamt sätt illustrera en skiljelinje i vår historia. Under arbetets gång besökte bygget av två monarker, Gustav IV Adolf, som lade grundstenen år 1802, och Alexander I, som kom år 1809. Båda stödde företaget ekonomiskt. När bygget började fick man arbetare från Stockholm, när det fullbordades kom arbetarna från Petersburg. Men bygget gjorde även epok på ett annat sätt. Med akademihuset kom ett nytt sätt att se på byggnadskonsten. Murmästarna och timmermännen, som tidigare hade varit självständigt skapande konstnärer, fick träda tillbaka för de konstnärligt skolade arkitekterna; de steg ned från sina tidigare poster och blev namnlösa nummer i den stora skaran av arbetsfolk. Ännu för en tid skulle de anförtros mindre självständiga uppgifter, men på lång sikt skulle de ohjälpligen förlora sina positioner, steg för steg.

* * *

FILTRI C. J. GARDBERG, Historiallisen museommes intendentti, kuvaa edellisessä kirjoituksessa entisen akatemiatalomme rakentamisvaiheita, joista varsinkin alkuaikojalta on yksityiskohtaisia tietoja piispa J. Tengströmin selonteon välittämänä. Jo 1700-luvun loppupuolella vanha akademia suunnitteli käyttöönsä uusia tiloja, mutta vasta 1800 päästiin niitä toteuttamaan. Piirustusten laatiminen uskottiin ruotsinmaalaiselle arkkitehti C. C. Gjerwillelle, mutta koska tämä itse muiden töiden vuoksi ei voinut saapua tänne rakennustöitä johtamaan ja valvomaan, jäi tehtävä hänen italialaissyntyisen arkkitehtitoverinsa Ch. Bassin hoidettavaksi.

Vaikeuksien jälkeen talo valmistui lopullisesti vasta 1815 ja vihittiin tarkoitukseen pari vuotta myöhemmin. Sen juhlasalin reliefit ovat kuvanveistäjä Eric Cainbergin käsialaa. V:n 1827 suurpalo teki myös tässä rakennuksessa tuhojaan ja korjaustensa jälkeen se joutuikin palvelemaan muita kuin alkuperäisiä tarkoituksiaan, Akatemian siirtymässä seuraavana vuonna uuteen pääkaupunkiin Helsinkiin.

ERKKI VUORI:

Tuokiokuva Turun Yliopistonkadun suurmiehestä

Tapaan heleenä toukokuun päivänä tämän vuoden heinäkuussa 75 vuotta täyttävän akateemikon, professori Veikko Antero Koskenniemen hänen kodissaan Turun Yliopistonkadun varrella.

Vaikka V. A. K:lla akateemisissa esteikossa on kolmaskin arvonimi: rector magnificus emeritus, kävijä kohtaa vain luontelevaa arvokkuutta, ymmärtävän lähimmäisen, vaatimatonta ihmisen ja runoilijan.

Huoneita on monta ja jokainen niistä on verhoiltu kirjajhyillyillä. Kirjojen maailmaa, hengen maailmaa.

— Kirjastossani on nykyisin n. 8.000 opusta, selittää professori hymähtäen.

Tämä hymähdyks kantai eräälle nuoruuden muistolle.

Jo koulupoikana sykähteli runon sydän ja tiedon jano velloi suonina. "Verensä kuukaks' tunteva" kaipasi omaa pöytää. Hän säästi taskurahoistaan ja osti pienen työpöydän, jonka levyn pituus mahtuu yhteen metriin ja leveys noin puoleen siitä. Siinä se on nyt edessäämme, rakas esine ihanilta nuoruusvuosilta. Levy on päällystetty vihreällä veralla ja sen takasivulla on pieni aitaus, joka ulottuu lyhyen matkaa kummallekin sivustalle. Tähän aitaukseen mahtui koulupojan Veikko Antero Forsnäsän koko kirjasto silloin, noin 60 vuotta sitten.

Niin — Antero. Isä oli Anders ja antoi pojalle toiseksi nimeksi Antero. Nimestä tuli perintöosa. Professorin pojalla ja kahdella pojanpojalalla on kullakin toisena nimenä Antero. Pidemmälle emme vielä näe.

Kävijälle näytetään ensimmäisen Italian-matkan suuria kuparipiirroksia, alkuperäinen pieni kreikkalainen malja Akropolisilta — sekin vuosikymmenien takaisten matkojen muistoa — ja legio

valokuvia talvisodan ajalta, jolloin professori presidentti Kallion ja marski Mannerheimin valtakirjat taskusaan kiirehti sisäisestä paikasta pohjoiselle rintamalle, jossa ystävästyivät reilujen raja-akäärin ja partaisten reserviläisten kanssa. Hänestä tuli kuin tahtomattaan ensimmäinen sotakirjeenvaihtajamme. Muiden mukana hän jäi ns. Siilasvuon mottiinkin, jonka "laukeaminen" antoi aiheen ensikäden kuvauksiin.

Näin on tultu kulttuuri-matkailija Koskenniemen tutumaan, mutta myös eränkävijän, kaikesta kaavamaaisesta vapaan ihmisen ja ihmisten luo kulkijan vaiheille. Etelän hehku ja Reinin rannat ovat vaihtuneet herkästi pohjoisiin tunturihihtoihin. Rasittavimmat ja pisimmät hiihtotapaaleet kuuluvat sotien muistamiin. Urheilija Koskenniemi ei liene kovinkaan tunnettu, ei hiihtäjänäkään, vaikka luonto on ladun varrella vienyt runon hengettären luo siinä kuin lehtevät lehdotkin tai antiikin kauneus. Mutta tieto siitä, että runoilijaprofessori on nuoruutensa ja miehuutensa ajoilla ollut ns. himopelaja voimakkaiden tennisurheilussa ja että vapaa ylioppilaselämä johdatti hänet myös miekkailuun jalojen harrastukseen, on kai vielä yllättävämpi tieto. Miekka ja kasvokypärä ovat työhuoneessa muistoesineinä tälläkin hetkellä nähtävissä.

Tutumpia ovat Turku-muistelmat.

Kuten sellainen, että jo kevätlukukaudella 1922, jolloin Turun yliopisto aloitti luentotoimintansa, auditorio

täyttyi Koskenniemi-kuulijoista kerta kerralta. Tuolta kesältä muistamme yhdessä kuuntelijakunnan nimiä: Kaarlo Sarkia, Uuno Kailas, Arvi Kivimaa, Yrjö Kaijari, Lauri Viljanen, Kaarlo Marjanen, Yrjö Gustafsson.

Ensimmäinen luentosarja käsittelee Goethea, runoilijatutkijan suurta kirjallista rakkautta, joka on kirjoittanut kokonaista kolme eri teostakin: "Nuori Goethe", "Goethen keskipäivä ja elämänilta", "Goethe ja hänen maailmansa". Mainittakoon, että viimeinen luento yliopistosta erotessa käsittelee sekkin Goethea.

Yliopistotyön jatkuessa seurasivat luentosarjat Juhani Ahosta ja Aleksis Kivestä — silloin oli jo pakko siirtyä luennonpitoon yliopiston juhlasaliin. Kaikki kuulijat eivät edes sinne mahtuneet, sen muistanevat niiden aikojen opiskelijat ja turkulaiset.

Jo alusta alkaen oli professori Koskenniemellä luento-toimen saavuttamasta "kansansuosioista" huolimatta selvä näkemys siitä, että seminaarityö on opiskelijalle varmasti hedelmällisempää kuin pelkkä kateederiopetus. Intiimeistä seminaareista kehittyi varsinaisesti vuodesta 1924 alkaen se tunnettu kirjallinen harrastuspiiri, joka aluksi viikottain, myöhemmin joka toinen viikko kokoontui ohjaajansa kodissa ja on jäänyt ainutlaatuisena ilmiönä Turun akateemisen opiskelun historiaan.

Leppoisain tarinatuokion aikana, jonka vilkas moninaisuus ei tähän kirjoitelmaan ole voinut mahtua kuin murto-osaltaan, vastaa professori

Koskenniemi, puolet elämästään Auran kaupungissa ja 33 vuotta nykyisessä kodissaan asunut, haastattelijan kysymykseen:

— En ole milloinkaan ka-
tunut Turkuun asettautui-
mistani. Olen päivävastoin
Turku-aikaani erittäin tyy-
tyväinen. Olen aina tahto-
nut tutustua kaikenlaisiin
elämänilmiöihin — se on
voinut Turussa ja Turusta
käsin tapahtua aivan yhtä-
hyvin kuin jostain muual-
takin. Akateeminen opetus-
työni on täällä voinut olla
kiinteää ja läheistä opiske-
levien, kolleegojen ja hy-
vien harrastaja-ystävien
ympäroimänä. Hallinnolli-
nen työni yliopiston piirissä
on antanut minulle paljon.
Uskon, että tuskin olisin
pystynyt olemaan esim.
Helsingissä niin produktii-
vinen kuin olen Turussa
ollut. Akatemian jäsenenä-
kin jäin Turkuun juuri täs-
tä syystä.

Veikko Antero Kosken-
niemestä, Oulun suuresta po-
jasta, on tullut näissä kehyk-
sissä myös Turun suuri poika.

Kun hedelmien kypsyminen
on tapahtunut täällä lännen
porteilla, voitaneen väittää,
että hän on Turun jo mitta-
vamminkin kuin rakkaitten
syntynisyytensä.

Hänen synteensä on kui-
tenkin jotakin paljon enem-
män, senhän me tiedämme
huutavan ääni, herättäjä
synnyinmaan rakkauden per-
sonoituma — isänmaan suuri
poika.

SUOMEN TURKU

Turun mahtavan mainetta laulan
Auran rantojen kunniaa.
Vuossatojen vaiheiden halki
meitä onnetar johdattaa.

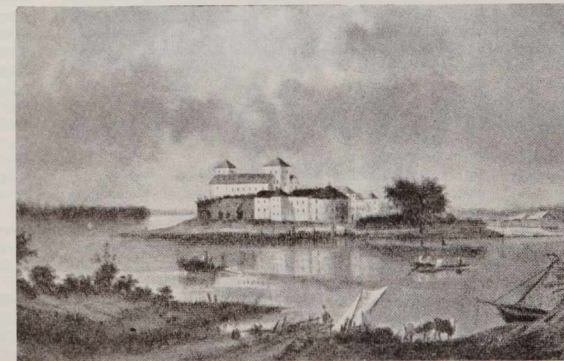
Ikivihreät Ruissalon lehdot
runon helkettä huminoi
ja Airision siintävät seljät
merten vapaata virttä soi.

Linnan harmaat muurit aina
Sinun muistoja kertovat
ja tuomiokirkon kellot
uskon säveltä humajavat.

Tiedon, tarmon voittoisaa työtä
Sinun rantasi nähnyt on.
Sinun uskon voimalla kohlot
olet kestänyt kohtalon.

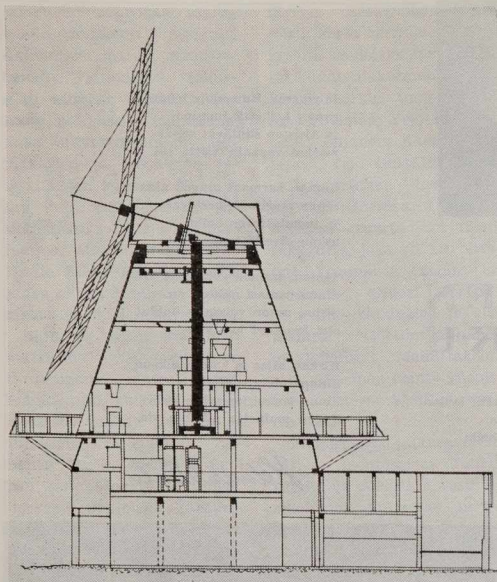
Kirkas, uljas ja kaunis olkoon
Sinun tulevaisuutesi tie.
Sinun lastesi lapsetkin vielä
Turun mainetta pilviin vie.

Helmer Winter

Turun linna
1830-luvulla
Tomas Leglerin
maalaus

Veikko Antero Koskenniemi, ledamot av Finlands Akademi och en av landets främsta skaldar, under många år dessutom professor i litteraturhistoria vid Turun Yliopisto, fyller i juli 75 år. Han föddes och växte upp i Uléaborg. De senaste 33 åren har han bott i Abo. I intervjun inför födelsedagen berättar Koskenniemi, att han aldrig har ångrat att han bosatte sig i Abo. Han har trivts med miljön och med det akademiska arbetet. Han anser, att han har varit produktiv på ett sätt som knappast hade varit möjligt i t.ex. Helsingfors.

SAMPPALINNAN MYLLY 100-vuotias

TOIVO T. RINNE

Turun maantieteellinen asema ja kaupungin sisäisen maaston erikoisuus lisäävät arvaamattoman paljon kotikaupunkimme viehättävyyttä. Varsinkin vie-ras löytää tällaisesta kaupungista monia sellaisia mieleenpainuvia kiinnekohtia, joita pinnanmuodostukseltaan tasaisen yksitoi-koinen kaupunki ei voi tarjota. Meiltä turkulaisilta jää monesti huomaamatta, että kaupunkimme itse asiassa on Aurajoen kum-paakin puolta noudatteleva kuk-kuloiden kaksoisjono, jonka kau-neusarvoille emme aina pysty an-tamaan sille kuuluvaa arvoa.

Päinvastoin me turkulaiset olemme vuosisatojen kuluessa pyrkineet voimakkein tasoitta-

maan näiden viehättävien kuk-kuloiden korkeuseroja. Taval-laanhan meillä on eräänlainen oi-keuskin tällaiseen väkivaltaan ja tietenkin jo kaupungin sisäinen liikenne vaatii oman osansa. Silti ei voi kieltää, etteikö luon-nonvarainen näkymäisemä kes-kellä pilvenpiirtäjäaikaansaannoksimme olisi viehättävä ja säilyttämisen arvoinen.

Vuosisatoja jatkunut tasoitus-työ on onnistunut verrattain hy-vin Aninkaistenmäellä ja etisel-lä Ryssänmäellä. Mutta Koko-lanmäellä ei 115 vuotta jatku-neesta utterasta työstä huoli-matta ole vielä onnistuttu ai-kaansaamaan maisemaa häirit-sevää tulosta.

Turkulaisvädäntä ilahduttaa, että Urheilupuisto ja sen liepeillä sijaitsevan vanhan myllyn maas-to ovat jääneet lähes neitseellisen koskemattomiksi. Nykyisen Tu-run näkyvimpiä nähtävyyksiä on Sampoalinnan vanha mylly. Tus-kin kukaan Turun-kävijä voi sitä sivuuttaa huomatta siihen katset-taan ja ehkäpä ohimennen ajat-tellessaan sen syntyvaiheita, ikää ja aikaansaannoksia.

Laivuri Johan Andersson on Sampoalinnan vanhan myllyn henkinen isä. Aikansa meriä kierzreltyään tämä vanhaipoika-kippari asettui Turkuun ja ryh-tyi puuhaamaan myllylaitosta. Hänen huomionsa kiintyi nykyi-sen Urheilupuiston laitamalla si-jaitsevaan autoon ja asumatto-maan kalliin, jossa kaiken suunnan tuulet vapaasti saattoi-vat puhalttaa. Oikea myllyn-paikka.

Nöyryydellä ja alamaisuudella Johan Andersson jätti helmikuun 9 p:nä 1859 Turun maistraatille anomuksen, jossa hän pyysi lu-paa saada rakentaa tuulimyllyn "Luostarimäelle kolmannen kau-punginosaan kolmannen ja nel-jämän korttelin väliselle alueel-le". Näemme, että Luostarimä-ki-käsite tällöin ulottui näinkin kaukaiselle alueelle, sillä kysees-sä oli lähimmän myllyn nykyisen sijaintipaikka.

Myllyn ehdotetulla paikalla toimitettiin katselmus. Raatimie-het Gylich ja Schybergsson puol-sivat antamassaan lausunnossa anomusta. Ainoastaan myllyn paikan suhteen tehtiin poikkeaa-va ehdotus. Laivuri Andersson näet olisi halunnut sijoittaa myl-lyn suurenrinteen reunamalle. Katselmusmiehet kuitenkin arve-livat, että mylly olisi sijoitettava noin 35 metrin päähän jyrkän-reunalta. He näet pelkäsivät, että myllyn tulevien hevoste-n vauhkootuessa nämä mah-dollisesti saattaisivat syöksyä alas jyrkkänteille. Laivuri Andersson ei halunnut vastustaa tällaista mielipidettä. Hän ilmoitti maistraatille helmikuun 19 p:nä 1859 osoittamassaan kirjelmässä suos-tuvansa muutosehdotukseen.

Sampoalinnan myllyn piirustukset on arvatavasti tehty Sak-sassa. Myllyn rakennusmestari-kin oli Ruotsista kotoisin. Myl-

Turun kreikkalaiskatolinen kirkko, mikä valmistui v. 1846, mainitaan eräänä kauneimmista Engelin luomista empiretyylisistä rakennuksista meidän maassamme. Kirkon sopusuhteiset, sym-metriset muodot ja sen kaunis kokonaiskuva herättävät harta-utta ja ihastusta niissäkin, joiden silmä ei ole koulutunut raken-nustaitteen hienouksiin. Mutta kirkko ei aina ole ollut yhtä kau-nis ja puhdaspiirteinen, sillä vii-me vuosisadan viimeisellä kym-menluvulla (v. 1897) symmetri-syyttä loukattiin karkeasti. Silloin nim. kirkon Aurakadun puoleista eteistilaa pidennettiin useilla me-reillä ja uuden rakenteen har-jalle kohotettiin kellotorni, mikä ei ollenkaan sopinut kirkon rau-halliseen ja sopusuhteiseen ko-konaiskuvaan.

Kellotorni oli lattiaista saakka avoin kaikille suunnille, joten ohikulkijakin saattoi jäädä ih-mettelemään kellonsoittajan näppäryyttä vallankaipääsiä-pyhiin aikana, jolloin kymmenet kellot suurimmasta pienimpään olivat käytännössä. Kellonsoittaja oli kuin vanha lasten lelu, sätky-aija, sillä kellonnuoria oli ukolla ei yksin käsissä vaan jaloissakin. Kun olin pieni poika ja isäni töyssytteli minua — tai mielui-min nuorempia veljiäni — pol-vellaan, kertoi hän, kuinka "rys-sän kirkon" kellot soivat: "ramp-

lyä ryhdyttiin rakentamaan vä-littömästi syksyllä 1859 ja jo huhtikuussa 1860 se lienee ollut verrattain valmiina tehtävänsä varten. Sata vuotta siis mylly-vanhus on seisonut paikallaan. Vähemmän osan ajasta se on jauhanut, enemmän osan se on ollut monien ystävälisten katsei-den huomion kohteena.

Sampoalinnassa kvarn kan fira sitt 100-års jubileum. Skepparen Johan Andersson fick år 1859 av magistraten tillstånd att bygga kvarnen på Sampoalinnaberget. Arbetet började på hösten och i april 1860 stod kvarnen färdig. Byggmästaren kom från Sverige och ritningarna troligen från Tyskland.

ARVO TOIVONEN:

KELLOTAPULI — KURJENMÄKI

pan kilikilli killinkillin poun-poun poun".

Kellotapulirakennelma oli teh-ty heikolle perustukselle; siihen tuli suuria repeämiä, joten se v. 1927 oli purettava. Ja sen jäl-keen olemme nähneet kreikka-laiskatolisen kirkon taas alkupe-räisessä jalomuotoisessa kau-neudessaan.

Oikeastaan minun ei pitänyt näinkään pitkälti puhua itse kreikkalais-katolisesta kirkosta ja sen kellotapulista. Tarkoituk-seni oli kertoa pieni tarina, jonka minulle kertoi eräs vanha kunnianarvoisa käsityöläismestari pari vuosikymmentä sitten.

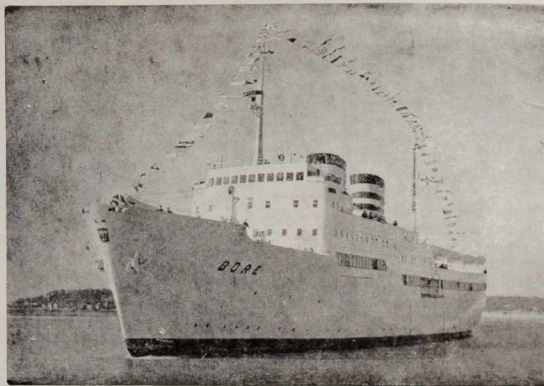
Hetimiten kellotornin valmis-tumisen jälkeen oli sinne ilta-myöhällä kiivennyt kolme jo mie-heksi varttuvaa kouluipoikaa ja ryhtynyt puolettomuuttaan kil-kuttelemaan monilukuisia kello-ja. Pojat joutuivat kiinni ajat-telemattomuudesta aiheutuneesta teostaan. Rangaistukseksi eroi-tettiin kaikki pojat koulusta ja taisivat saada jonkin muunkin rangaistuksen. Kaksi muuta poikaa pääsi myöhemmin jatka-maan opiskeluaan, mutta kol-mannelle, joka katsottiin joukon johtajaksi, eivät koulun ovet enää auenneet. Tämä poika ryhtyi erään turkulaisen kauppiaan

asiamieheksi, "ylösostajaksi". Hänen pääasialliseksi toimipaikakseen tuli Uudenmaantullin tausta, jossa hän teki alustavia kauppoja maalaisten kuormissa kaupunkiin tulevista tavaroista ja ohjasi ne kauppiansa luokse. Hän asui pienessä talossa maan-tien tuntumassa jossain nykyisen kunnalliskodin kohdalla. Herät-tääkseen luottamusta maalais-sa pukeutui mieheksi varttunut poika sakkettiin ja silkkihattuun. Kun hän oli laiha ja pitkäkaulai-nen keksi kansa hänelle sattuvan haukkumanimen: kurki. Ja en-nen pitkää sanottiin sitä kun-nasta, jolla hänen asuntonsa si-jaitsi, kurjenmäeksi.

En ole yrittänytkään tarkem-min tutkia Kurjenmäen nimen alkuperää, olen vain muistini merkinnyt tämän pienen tarinan, jonka vanha käsityöläismestari minulle kertoi.

Den grekisk-katolska kyrkan vid torget byggdes år 1846 enligt ritningar av arkitekten C. L. Engel. Ett kloster tillbyggdes år 1897, men på grund av förskjutningar i grunden måste det rivas år 1927.

Suomen suurin matkustajalaiva Bore saapumassa juhlaputettuna ensi kertaa kotisatamaansa Turkuun 7. 4. —60. Bore on rakennettu Oskarshamnissa Ruotsissa.

OIVA KOIVISTO:

TURUN MATKUSTAJALIIKENNE uudessa kehitysvaiheessa

Ennen vanhaan mentiin "Hailikon kautta Ruotsiin." Turkulaisille ei tämä kiertotie ole ollut tarpeen enää ainakaan yli 62 vuoteen, jolloin täältä avattiin säännöllinen, ympärivuotinen matkustajalaivayhteys naapurimaan pääkaupunkiin. Tänä kesänä yhteydet ovat edelleen sekä lisääntyneet että parantuneet. Turusta on nyt päivittäin kaksi matkustajalaivavuoroa Ruotsiin. Nämä laivat voivat kuljettaa 1.600—1.800 matkustajaa sekä satakunta autoa päivässä kumpankin suuntaan.

Mainittakoon, että viime vuonna Turkuun saapui meritse ulkomailta 92.911 matkustajaa ja täältä lähti 87.406. Kanavanien kautta kulki siten yli 180.000 matkustajaa. Lentotieitse saapui lisäksi 11.763 ja lähti 11.793 eli yhteensä 23.556. Turun ulkomainen matkustajaliikenne oli siis lähes 204.000 henkeä. Mutta elintason nousun ja liikennevälineiden kehityksen ansiosta matkustamisesta on tullut todella koko kansan asia. Jo alkukesä viittaa siihen, että tänä vuonna tullaan kaikki aikaisemmat ennätykset lyömään.

Turku—Tukholma nykyisin

Myös asianomaiset laivayhtiöt ovat jo ajoissa varautuneet tähän. Niinpä huhtikuussa valmistuneen uuden Boren piirustuksia ruvettiin laatimaan jo v. 1956. Uusi Bore on Suomen suurin matkustajalaiva ja samalla ensimmäinen nimenomaan tätä liikennettä varten suunniteltu autoalus, jonne autot pääsevät ajamaan kyljestä sisään ja joka pystyy kulkemaan myös talvella jäissä. Autoja se voi ottaa noin 70.

Boren ohella Turun—Tukholman yöliikenteestä huolehtii tänä kesänä ruotsalainen Birger Jarl, joka ei kuitenkaan voi ottaa yhtä paljon autoja. Mutta jotta autojen kuljetuskapasiteetti saataisiin päivittäin suunnilleen samaksi, on Hollannista aikarahdattu ml. Statenlaan kuljettamaan pelkästään autoja Birger Jarlin vuoroilla. Viime vuonna samanlaisessa tehtävässä jo toimi ruotsalainen Sunnanhav. Matkustajia uusi Bore ottaa n. 1.200 ja siellä on nimenomaan kansimatkustajien mukavuuteen

kiinnitetty erityistä huomiota. Birger Jarl kuljettaa noin 1.100 matkustajaa.

Turku—Norrtälje

Kesäkuun 1. p:nä Turusta avattiin kokonaan uusi laivalinja Ruotsin puolelle, nimittäin Norrtäljeen, mistä on nopeat yhteydet Tukholmaan. Kysymyksessä on päivälliikenne, joka siis avaa saariston entistä paremmin turisteille. Tällä linjalla liikennöivät turkulainen Silja ja ruotsalainen Regin. Lähtö kummastakin päästä tapahtuu joka päivä klo 10 paikallista aikaa. Norrtäljeen tullaan klo 20 Ruotsin aikaa ja Turkuun klo 22 Suomen aikaa. Lisäksi on järjestetty nimenomaan turisteja varten mahdollisuus vaihtaa laivaa Degerbyssä, niin että Turusta voi tehdä päivän retken saaristoon. Koko reitti Turusta Norrtäljeen on 124 meripenikulmaa ja siitä on vain 20 mpk avovettä Ahvenanmerta ylittettäessä. Sen jälkeen ollaan taas Ruotsin saaristossa ja pitkälle mantereeseen työntävässä lahdessa, jonka pohjukas-

sa Norrtälje sijaitsee. Lippujen hinnat tällä reitillä on järjestetty erittäin halvoiksi ja lisäksi annetaan ryhmälennuksia, koululaisryhmille jopa 50 pros. Liikenne jatkuu syyskuun 12. päivään.

Ensi kesäksi valmistuu vielä turkulaisen Silja-varustamon Hietalahden telakalta tilaama uusi autolautta-alus, joka asetetaan Turun—Norrtäljen linjalle. Siitä tulee aavistuksen verran isompi kuin uusi Bore ja se voi ottaa autoja vielä enemmän, koska laivassa päivällikenteeseen suunniteltuna on vain vähän hyttitiloja. Autot ajavat sisään perästä ja ulos keulasta.

Itämeren risteilyt

Turun matkustajalaivaliikenteeseen nimenomaan turismin kannalta kuuluvat olennaisesti hl. Kastelholmin suositut Itämerenristeilyt, joita tänä kesänä jälleen suoritetaan 12. Osa niistä ulottuu ensi kerran Lyypekkiin asti. Useimpien päättepisteinä on Kööpenhamina ja lyhyin kiertomatka kulkee reittiä Turku—Visby—Tukholma—Turku. Matkoilla seuraa mukana opas, joten täysin ummikokkaan ei tarvitse pelätä edes kielivaikeuksia. Kesäinen meri taas on houkuttellut Kastelholmin risteilyille vuodesta toiseen yhä uudelleen ja uudelleen todellisia maakrapuja sisältäen mahdollisimman vesiköyhiltä seuduilta.

Korppoon autolautta

Turkua läheltä hipoo myös autolautta Vikingin liikenne Korposta Kapellskäriin, joka nyt on käynnissä toista kesää. Se voi kuljettaa 90 autoa ja 900 matkustajaa. Sitäpaitsi on Ahvenanmaalta Ruotsiin päivittäin monia laivayhteyksiä, mutta ne on tarkoitettu etupäässä ruotsalaisten turistien kuljettamiseksi Ahvenanmaalle ja takaisin. Uutuutena siellä on nopea kanto-siipialus, jota varmaan moni mantereen puolelleenkin käy kesän aikana kokeilemassa.

Toivomme virkistävää merimatkaa!

Pekka Kapari:

SAARISTOSSA

I

Lähde ulapalle.
Työnnä vene
kastuneita puita pitkin
roskaiseen rantaveteen.

Mainingit vielä kohoilevat
vatsanpohjaan saakka,
mutta riemuiten aurinko
nousee
myrskypilvien jälkeen.

Tätä päivää
on hyvä hengittää.

II

Pohja siintää,
pienet ja isot kivet
keltaisen liman peittäminä.

Vesi huojuu
vaimaina maininkeina
laakeakallioissa lahdessa.

Pikkukalaparvet
ryntäilevät kuin varjot.

III

Hylyn kylkiluut
syvässä vihreässä vedessä
keltaisina hämmöttävät,

välkehtivien maininkien läpi
ylös liehuilevina silkinau-
hoina.

Paimoton tuuli,
taivaan levollinen hengitys,
kät käy rajattoman
elävän timanttikentän,

josta silmillikään emme
ehdi poimia.

Båtförbindelserna mellan Åbo och Sverige utvecklas år för år, och denna sommar finns två dagliga turer att välja på. Kapaciteten är 1600—1800 passagerare och ett hundratal bilar. Senaste år anlitade 204.000 personer stadens förbindelser med utlandet. 180.000 valde barna, 24.000 flyget. Där till anlitade många färjan Viking, som även i år går med Korpo Galtby som ändpunkt.

Alfhild Forslin:

Om kapelldrängen Wirmolin i Pinellos Åbo

I Musikaliska Sällskapets räkningsböcker påträffas från åren 1799—1825 ett flertal räkningar, utskrivna "för instrumenternas uppbärningen och billetternas emot tagningen", "för affischer och uppsättning", för "fortepianots bäring" m.m., vilka har kvitterats med två tympigt nedritade bokstäver I. W. Signaturen, som liknar ett bomärke, tillhör "Academie Wackten" Johan Wirmolin, under ett fyrtiotal år jämväl verksam som "Capell Dreng" vid Musikaliska Sällskapet i Åbo. I denna egenskap var han en för musiklivet i staden betydelsefull person, allmänt känd och ofta sedd på gatorna "nedsänkt under bördan af instrumenter och af följad af sin gumma, som på en handkärra sköt fram allt vad gubbens ryggtavla ej kunde inrymma".

Cittatet är efter N. H. Pinello, som i sin berättelse "Kapelldrängen", publicerad i Kapten Puffs "Små berättelser och tidsbilder" 1866, har levandegjort Wirmolin i hans egenskap av "kungl. akademiska kapellets trogne dreng och lastdragare". I denna berättelse återger Pinello även en visa om samme man, "hittad i en afliiden spelmans gömmor". Visan — måhända författad av Pinello själv? — avser att återspegla kapelldrängens egna tankar och ord och är avfattad på "det språk han vanligen ibland sina musikalska förmän talade".

Men ännu i en tredje version har Wirmolins porträtt genom Pinellos förorsorg bevarats för eftervärlden. I sitt minnesalbum, som förvaras i Historiska museets arkiv, har han infört ett av "Salig Bäckens" tecknat porträtt: Wirmolin bärande sin väldiga instrumentbörda. Ryggen tyngs av två violonceller, fyra violiner med lådor och notställare. Valthornen hänger på vardera armen, och framför benen dinglar tvenne pukor. Träblasinstrumenten bärs i händerna.

Då Pinello emellertid kallar Wirmolin

"Salig Bäckens" Wirmolin-porträtt i Pinellos minnesalbum.

molin för "en parasitväxt som endast kunde leva och frodas i närheten av universitetet", så är omdömet i någon mån orättvist, ty en parasitväxt axlar ingalunda dagliga bördor av den art som Wirmolin var mäktig.

Nu blir te roligt, nu blir te galas, så volkena ropa och säga, Wirmolin kommer med huihu och pas, fioler och horn och kalmjeja. Träka på handen med kintu han har och trompa på då vartera sita; lunkar och bustar och tegena tar rinka kator och torkena vita.

Pinello fullbordar i följande ordslag det Wirmolinska porträttet: "gubben var rödkindad som en Bachus, nyttjade uppstruket hår, som slutade i en liten piske". Han bar en "rundsuren, brun frack med stora knappar, knäbyxor, nedhasade grå ullstrumpor och skor, försedde med tennspännen", och: "just så såg han ut", tillägger berättaren med eftertryck.

Till karaktären var Wirmolin en ordkarg men lättretad finne. Det var inte värt att förebrå honom, om han: tittat för djupt i glasat. Då kom svaret vresigt: "Ole vaj" eller "Tu ljuger". Men det var väl inget att undra på, om både gubben och hans hustru Caisa då och då behövde en skvätt ur flaskan för att mobilisera krafter:

Kuppen kär ramman och kumman kär pak, så tyva i penena pliva. Pegge de dänka: te vara ko sak om Wongen en sup kulle kiva.

Tydligen var det så, att musiker-na till tack för transporten av deras instrument bestod suparna. Många amatörer spelade med i orkestern på denna tid. Deras initialer avläses på en del av instrumentlådorna i Wirmolins börda, vi nämna t. ex. Erik Elfgren, Gustaf Gabriel Hallström, N. H. Wong, E. A. Jammermann m. fl., affärsidkare eller tjänstemän ur stadens borgarskrå.

Makarna Wirmolin behövde förmodligen en ny styrkett efter framkomsten till Akademiens musikal. Där brukade nämligen den trötta drängen genast slumra in, uppkruken på en violoncellåda, ty

prinika te vär jak, men fila också: när pelverket börjar att låta, så kan jag nukka och höra ubba och så kan jag kratta och skratta.

Vid fortissimoställena i musiken vaknade gubben upp. För dirigenten Salgés sträckdrag på basfiolen synes Wirmolin ha varit särskilt lyhörd:

Men när som Salgé på basen ska tra så pli mina ökon så klara, så å te kott att öröna ha — fisst måste man vaken så vara.

Det fanns plikter som väntade Wirmolin även under repetitionen:

Ljusena tända och putsa ipland te va samnt, te vär jag ej klömma, tulana flytta och jämka en krand, och sen kan jag åter vä trömma.

Under de fyrtio åren Wirmolin bar instrument i Åbo inträffade

tre oförglömliga händelser, som dels stimulerade och dels bröt hans livsmod. Vid Akademihusets grundläggning 1802, då Gustaf IV Adolf gästade staden, samt — femton år senare — vid den högtidliga invigningen av samma byggnad upplevde Wirmolin lyckliga stunder, då han med orden "Seså, tra bå nu" varskodde kapellet om att musiker kunde börja.

De två följande händelserna var katastrofala och följde slag i slag: den ens var Åbo brand, den andra var universitetets flyttning till Helsingfors, varmed följde, att de glada studenterna — Wirmolins bästa vänner — försvann från Åbo. Under branden syntes Wirmolin "en Eneas lik vid Troja" skynda till Akademihuset för att rädda sina kära instrument ur lägena. Han kom tillbaka därifrån med en lätt instrumentbörda denna gång, och tröstlöst utropade han till de mötande: "Akademista viimeisen kerran tulen".

Glädjen försvann ur Wirmolins liv från denna dag. Han blev en färdig, trött man. Visst bar han ju musikinstrument nästan till sin sista stund, men numera hade bör-

dan krympt ihop till blott fyra instrument.

Att betjäna kvartettmänniskor "dessa allestädes sig lika förståsiggaare" var en tung plikt i jämförelse med forna dagar, då den sorgfria akademiska ungdomen muntrade upp dagen för denne musikens trofaste tjänare. Det är möjligt att Wirmolins tankar numera gick i den riktning som visförfattaren tror, nämligen att han ännu en gång önskade få höra Salgé dra på basen:

ville han pela en gång på min krav jaha, te måste jag lova, roligt jag räppen åt maskarna gav och setan så sött ku jag sova.

Trömma om Salgé och Townner och Tahl, om Jammermann, Wongen och Elfken, trömma om Ferling i himmelens sal och klömma var kata och rännsten.

Klömma te joukko bå rycken jag par, ja vetten från räpp och från banna,

Och nu blir de ro-lit, nu blir de ka-las, när fol-ke-na ro-pa och så-ja,

att Vir-mu-le kom-mer me' hui-la och pa, fio-lar och horn och ka-me-ja

Huruvida visans folkliga tradition har nått större spridning än till Snappertuna och Lojo, och huruvida den överhuvudtaget har sjungits även i Åbo är något, som jag icke äger känedom om. Men det är inte uteslutet, att den ursprungligen skrevs till någon känd melodi, kanske till ett tema ur orkester-

musiken på Wirmolins tid. Ett musikstycke, nämligen Mehuls "Ouverture à grand orchestre de l'opera Les deux aveugles de Toledo" nämnes särskilt av Pinello såsom föremål för en längre tids inövande. Wirmolin sov helst bort denna musik med ursäkten: "nog låta te pra, mutt när man hela

klömma te kosålor litit jag har fast just klömma — kumma och kanna.

Och den dagen kom, då kvartettsällskapet fick uppleva, att den gamle trotjänaren hade gått ur tiden. Uppskattning och saknad kan avläsas i de rader, vilka Pinello själv har skrivit ned under det Wirmolinska konterfejet i minnesalbumet:

Ej mer i ständig lunk och fläng syns Wirmolin, kapellets dräng; hans börda slutligt lättad är — nu vilar han på sitt besvär.

* * *

Det kan slutligen nämnas som en kuriositet, att visan om Wirmolin även har sjungits som en folkvisa i vårt land. Som sådan sjöngs den av Klara Sonntag i Lojo, Virkby, sommaren 1935. Hon hade lärt den av sin mor, hemma i Snappertuna. Visan om "Wirmuli" sjöngs med gott humör; sångerskan fann den mycket roande, men hon hade ingen aning om dess ursprung. Jag meddelar här hennes melodi:

SIBELIUS-MUSEON AMANUENSSI FILMAISTERI ALFHILD FORSLIN

luo edellisessä kirjoittelussa hauskan ja mielenkiintoisen pikapiirelmän Johan Wirmolinista, tänä vuonna 150 vuotta täyttäneen Turun Seltämöksen Seuran alkuaikojen "kapellirengistä", jonka tehtävään kuului mm. soitinten kuljetus, jultseiden levitys, konserttien oivimien, tehtävät ynnä monet muut sellaiset. Wirmolin kuului

niihin originaaleihin, joita Pinello Kapteeni Puffin muistelmakirjassaan on niin herkkullisesti kuvailut. Tästä muistelmasta ovat peräisin myös maisteri Forslinin kuvauksessa esiintyvät ja luultavasti Pinellon käsialaa olevat ruokakalimat, jota tekstiä myöhemmin on eräillä seuroilla maassamme laulettu kansanlaulunakin ja jonka melodian mais-

teri Forslin on merkinnyt muistiin. Lohjan Virkälästä Klara Sonntagin kesällä 1935 esittämä. Tämä melodia on kirjoittelman loppuosassa, ja Wirmolinia soitintaak-komeen esittävä alkuväki on jäljennös Historiallisesta museumme arkistossa olevasta Pinellon muistalbumista.

— Mene pois, Vaurala sanoo. Mieleisi kumminkin tekee...

Johannes hymähtää ja nousee. Lähtee, kulkee vinosti yli parke-
tin ja kumartaa.

Vanha mies jää yksin. Keltai-
nen lampunvarjostin riippuu lä-
hellä pöydän pinnasta. Valopyö-
rylähä putoaa linalle ja miehen
puhaltamat savuhahtuvat lii-
kätelevät siinä hajoten ja himmeten
olemattomiin.

— Hyvä, ettei enää tee mieli
mukaan, hän ajattelee. On hu-

vittavaa katsella. Hymyilyttää
koko touhu. Mutta hän tietää
hymynsä sittenkin olevan vinoa
ja väkineistä. Mielissä on onto
ja aapa tieto siitä, ettei ole enää
asiaa tuonne toisten joukkoon.
Ajatus liikkuu vielä pääkuoren
sisällä, silmät näkevät merkitse-
viä yksityiskohtia; — mielikuva
toisensa jälkeen herää, vie vähän
matkaa mukaan, mutta jäähtyy
ja hajoaa sitten kuin savu lam-
pun valokehässä. Tämä on van-
huus, hän ajattelee. Tieto ja
luopuminen. Selvä ja kirkas ha-
vainto kaikesta siitä mitä täällä
valmistellaan, mutta ei enää
osallistumisen mahdollisuutta.
Tai ehkä tämä on vasta raja? Varovai-
sta viipymistä sillä...
Outoja ajatuksia...

Tanssiparit liikkuvat ohitse ja
linalle pudonneet tukkahautuvat
vavahtelevat syntyneessä ilma-
virrassa kuin pakoon pyrkivät
hyönteiset.

— Ovat kuten minä, mies ajat-
telee. Yrittävät sitkeästi harata
vastaan, mutta tarvitaan vain
puhallus ja nuo ovat hävinneet.
Hän muistaa vanhan koivun, joka

näkyi toimistohuoneen ikkunasta.
Puu seisoi kukkulalla joen toi-
sella rannalla. Aivan pystysuo-
raan jyrkänteen reunalla, sillä
kalliota oli louhittu pois. Se oli
korkealla, ainaisessa tuulessa ja
siksi se menetti lehensä ensimäi-
senä. Suurimman osan vuotta,
pitkän syksyn ja talven, puu oli
kuin suuri, harvaksi kulunut luu-
ta, joka väsyneesti lakaisi pilviä.
Viime aikoina hän kävi usein
puistossa. Ja aina hän muisti
käydä tutkimassa myös puuta,
kumppaniaan. Sekin oli jo van-
ha. Jotakin sementintapaista
oli työnnetty sen lahonneisiin ok-
sanpaikkoihin, lääkitty kuin van-
haa ihmistä. Puistossa oli myös

TAPANI JYLHÄ:

... että ihme tapahtuisi

kahluuallas. Keskellä vihreää
nurmikkoa, kivettyjen rantojen
puristamana, oli tyyni vesi. Val-
keat penkit puiden alla, varjoa,
villää puolihämärä. Lammikko
oli kuin jokin ammoitin sitten kul-
keneen jättäjäeläimen kavion
painallus. — — — Ja lapset. Su-
lakat jäsenet puhkomassa tum-
maa vettä, ikäänkuin kasvamas-
sa siitä valkeahoisina kukkina.
Hän oli piiloutunut iltalehden
lihavien otsikoiden taakse, kun
tunsi tuijotuksensa häiritsevän
leikkiviä. Oli kuin pahantekijä,
tietoisena tilastaan, mutta aina
palaten kahluulammikolle. Sil-
lä siitä oli muodostunut ainoa
yhdysside siihen elämään, joka
väistämättömästi oli jo jäämässä
taakse. Solakat, valkeat lapsen-
jäsenet, jotka saivat kaiken liik-
kumaan nopeina, tuskallisina
puistatuksina...

— Ehkä vika on siinä, että kai-
teen alkua näkee itsensä niin ki-
rotun selvästi, vanha mies sanoo
itselleen.

Musiikki loppuu ja parit ha-

keutuvat pöytiinsä. Johanneskin
tulee. Istahtaa ja jää äänettä-
mänä katselemaan lasiinsa.

— Ota siitä kiinni. Kaksin kä-
sin. Ja kaada suuhusi, Vaurala
sanoo ja nauraa.

— En tiedä. Ei oikein maistu.
En ole kunnossa. Johannes vas-
taa. Äsken tuntui niin omitui-
selta. Kuin olisin irtaantunut
itsestäni. Katselin itseäni ja
muuta ikäänkuin matkan päästä.
Kalsea ja viluinen tila. Tappoi
ihmeellisyydellään kaiken muun
tuntemisen. Ajatukset kulkevat
kaiken aikaa kirkkaana. Kuvit-
telee näkevänsä ja kuulevansa
enemmän kuin tavallisesti ha-
vaitsee. Se jatkuu yhä... Ja

sellaista on tapahtunut ennenkin.
Mitä se merkitsee, Vaurala
— Ole varovainen, vanha mies
sanoo. Se on merkki orastavasta
hulluudesta! Tapa se ajoissa.
Neiti!

Vaurala viittoaa tarjoilijalle,
nostaa kaksi sormeaan pystyyn
ja nainen nyökkää hymyillen.

— Kummallinen ammattikun-
ta, hän sanoo melkein itseksensä.
Heidän hommansa opettaa var-
masti inhoamaan ihmistä perin-
pohjin. Tai rakastamaan heitä
yhtä ehdottomasti; jos tulee aja-
telleeksi että elämä on joka ta-
pauksessa kulkemista ympyrän
kehällä. Määrätystä pisteestä
määrättyyn pisteeseen. Loppu on
aina sama, vaikka ihmiset kiin-
nittävät päähuomionsa kulkus-
uuntaan.

— Se saa olla viimeinen, Jo-
hannes sanoo. Huomenna pitää
kyetä työhön.

— Niin, sinä maalaat. Sano-
vat, että sinulla on tulevaisuu-
ta, vanha mies hymähtää. Nu-
rena toimittajana minäkin jak-

soin uskoa. Mihin tahansa ni-
mettömään ja käsitteettömään.
Kirjoitin. Luulin tekeväni jota-
kin merkityksellistä. Olin ylpeä,
että nuo kaikki turhat sanat säi-
lyvät jossakin. Nyt on toisin.
Jos kaikki ne sanat asetettaisiin
peräkkäin, tulisi siitä kilometrien
mittainen kirjainharjoitus. Siinä
sitä olisi ohimarssi. Onneksi nuo
mustat pienet kirjainhyönteiset
ovat joko poltetut tai arkistoitut
jonnekin varmaan paikkaan.
Sieltä ne eivät pääse irralleen.
Sillä ne ovat purjioita, sen olen
vuosien mittaan tullut huomaa-
maan. Lihan ne ovat minusta
jo syöneet, nakertaneet vähin
erin tyhjyytensä täytteeksi; — ja
silti ne ovat yhtä hieveroisia
edelleen.

Vaurala lopettaa puheensa ja
heittää lasin pohjalle olevan til-
kan suuhunsa. Tarjoilija tulee,
vaihtaa lasit ja pudottaa merki-
tyksettömän "olkaa hyvänsä"
höysteeksi. Musiikki alkaa.

Klarinetti lähtee. Piirtää musta-
lalle hiljaiselle pohjalle keltaisia
pehmeästi hajoavia ympyröitä.
Basso yhtyy parin tahdin jäl-
keen; pudottelee joukkoon pieniä
surumielisiä savuhahtuvia, jotka
tummaa pohjaa vasten erottuvat
vanhan hopean kaltaisina. Pia-
nokin tulee mukaan kuin hidas
musta-valkorakeinen sade, ja ki-
tara laskee irralleen joukon kirk-
kaita, nopeasti lentäviä tulkär-
päisiä. Johannes kuulee sen kai-
ken.

Hän nousee. Yrittää kulkies-
saan leikata askelensa radalla
tasasivuisen kolmion parketin
kulmauksesta. Johannes kuma-
taa. Hänen nimensä on Lea.
Vihreäpukuinen Lea...

— Miksi olette noin hiljainen,
vihreäpukuinen kysyy. Mitä mie-
titt?

— Yritän olla vaiti, etten pu-
huisi typeryyksiä, Johannes sa-
noo ja nauraa. Alan olla siinä
tilassa.

— Puhukaa pois, vihreäpukui-
nen sanoo. Kuuntelen mielellä-
ni. Annan kaiken anteeksi etu-
käteen...

— Pelkkä anteeksianto ei riit-
tä. Tarvitaan enemmän, Johan-
nes sanoo.

Nainen vastaa hänen katsee-
seensa, ei väistä. Johannes nä-
kee silmäterien mustat täplät;

Orvokki Peltola:

PYHÄ MAA

Vaikene, moottori,
ääneti vieri, pyörä,
viimeiset metrit.
Jää hiukan sivuun,
itsekin riisun kengät.
Tämä on pyhä maa.

Mökki on painunut
aikansa taakan alla,
turhalle tuhlaa
kukkiaan omenapuu.
Piha on autio,
tupa on tyhjä.
Välillä suljettu ovi.
Sisällä olleiden henget
viettävät juhliiaan.
Näkymättä ja hiljaa.

Olkaamme ääneti mekin,
etteivät huomaa meitä.
Olkaamme hiljaa,
etteemme häiritse niitä.

Seisomme hetken,
poistumme hiljaa.
Paluuta vailla, hiljaa.
Jää suljettu ovi
ja piha ja omenapuu.

— ne ovat kuin yksinäiset vesi-
linnut keskellä ulapan tyyneyttä,
liikkumattomina ja tuulta odot-
taen. Mutta musiikki loppuu.
Kaikki merkitsevä jää sanomatta.

— Hänen naurunsa on hyvä.
Johannes ajattelee. Kymmenen
askelta omaan pöytänsä. Taas yli
parketinkulman. Suoraan ja hor-
jumatta. Askelten on leikkatava
tasasivuisen kolmio. Edellisen
tanssin aikana hän nauroi...
Vileätä, kirkasta helinää. Hil-
laisen äänen kuulin joskus lap-
sena, kun pudottelin pirstoiksi
hajoavia jääpuikkoja pakkasaa-
muna vesikouruista. Tunsin kum-
mallisen mielenliikkeen nähdes-
säni hänet ensimmäisen kerran,
— kuin olisin nähnyt syntymät-
tömän sisareni. Ja yhä näen.

Vaurala on veljeni. Tai vanha
väsynyt isäni. Ajatusten, näke-
misen ja tuntemistavan hätkäh-

dyttävää samankaltaisuutta.
Tunnen kumminkin lähellä epä-
varmuutta; — tämän tästä, ai-
van yllättäen, näen kuvani hei-
jastuvun paikasta, jossa ei ole
pellää...

Johannes istahtaa väsyneesti
tuoliinsa. — Lähdemme ulos,
hän sanoo. Minä en ainakaan
jaksa enää... Tähdon kävellä.
Ulkona tuulessa... Se ei tapah-
du täällä. Odotamme turhaan.
— Odotamme mitä? Vaurala
kysyy.

— Että ihme tapahtuisi. Että
joku tarttuisi meihin ja antaisi
suunnan. Tien ja päämäärän,
jonka voimme hyväksyä. Mutta
se ei tapahdu täällä. Tiedän sen
taas kerran.

— Hyvä on, poika, Vaurala sa-
noo. Pyydän laskun... Etsim-
me sitä muualta. Sinun on löy-
dettävä se ajoissa.

EINO LEHTINEN:

HAJAMUISTELMIA NUMMENPAKALTA

Turun esikaupunkialueiden olosuhteissa on puolen vuosisadan aikana tapahtunut huomattavia muutoksia. Ei ole Nummenmäki enää se sama Nummenpaka, joka se oli yli neljäkymmentä vuotta sitten, jolloin sain ensimmäisen kosketuksen Nummenpakkaan, josta Hämeentullissa, Kiinamyllynkatu 1:ssä kelloseppälikettä harjoittanut kelloseppä Virtanen kirjoittamassaan pitkässä, huumori-tyylisessä runossaan toteaa mm.:

Nopola on Nopola
ja kelpaa se jaa,
suloist' ompi Nopolassa nopottaa.
Puseppä F. E. Landqvist mainitsi 1920-luvulla, ettei kukaan montakaan vuotta, kun Nummenpakkalä rakennetaan koneita kivitaloja. Näin on tapahtunut, vaikka "enustaja" ei ehtinytkään omin silmin näkemään ennustuksensa toteutuvan.

Nummenmälle on kohonnut kolme Tammenkoron 10-kerroksista ja kuusi Nummenkorvan 4-kerroksista asuntotaloa ja vielä tämän vuoden aikana valmistuu Kyännummen 4-kerroksinen asuntalo, joi-
sis 500 perheen asuntotajama.

Muitakin "kivimuureja" on rakennettu ja lähivuosien aikana rakennetaan lisää. Eräitä on jo rakennusvaiheessa.

Samaan aikaan, kun vanhaa asutusta, aitoja nummenpakkalaisia mökkejä on hajotettu, on rakennettu uusia omakotitaloja. Pikku-
mettä, jossa moneen vuoteen ei ollut muuta kuin Ekvistin Oskun omakotitalo, on täynnä aistikkaita omakotitaloja ja mäen reunassa

Pikkumetsän puolikunnallinen asuntotalo.

Ekqvistin Osku oli ammatinsa taitava muurari, mutta sen lisäksi hän oli monitaituri, jonka puoleen kääntyi monissa asioissa. Kun kissa tai koiria piti ottaa hengiltä, naisväki ohjasi askeleensa Oskun mökille, jossa asia aina järjestyi. Pikkumetsässä onkin monen mirrin ja piskin viimeinen leposija. Keväisin, heti "Halisten ukkojen" lähdettyä, Osku lähti "lipo" olka-
paällä Aurajoen rannalle "vimmas-tamaan" ja sai hyviäkkin saaliita, vaikka muitakin kalamehiä oli matkassa.

Paaskunnassa joka kesä vietyt palokunnanjuhlat olivat eräänlaisia merkkitapauksia. Päiväjuhlassa oli kansanomaista ohjelmaa ja illalla esitettiin suulissa näytelmäkappale. Vakinainen kutsuvieras, joka tuli kutsumatta, oli Kirveen-Antti — koko maailman palomestari — ja hänen tehtävänsä oli pitää toinen "juhlapuhe". Uskollinen juhliavieras oli myös Kunnaksen Franssi. Toisinaan eräät palokuntalaiset jatkoivat juhlaa vielä maanantainakin. Aina valpas naisväki kertoi nähneensä Paaskunnan seutuilla miehiä, joilla oli yllään pitkä valkoinen mekko — mahtoi se maanantaina vielä olla valkoinen? — ja siinä keltainen, punainen tai sininen vyö ja kaulus. Miehet olivat "jälkisammutuspuhissa". Palokuntajuhlat ovat jääneet historian lehdille, mutta "jalo palokunta-aate" elää Nummenpakkalla. Siltä on eräänä osoituksena se, että v. 1908 rakennettu kalustohuone on purettu ja tilalle rakennettu uusi ajanmukainen talo.

Eivät sijoitu mustalaiset enää Hannunriitun metsään, jossa ke-

säisin viettivät rallakasta leirielämää, jota runsain joukoin käytiin seuraamassa iltaisin. Naisväellä oli samalla tilaisuus antaa "pövuutaa". Mainio yleisömenestys oli myös tivollilla, jonka toimintapaikkana oli ns. Peleniuksen peltö, jolla nyt on omakotirakennuksia. Sateisen sään aikana koko alue oli savi-
leijun peitossa, mutta se ei sanottavasti tunnelmaa häirinnyt.

Urheilutoiminta Nummenpakkalla on aina ollut vireää ja tuloksellista. Olympiavoittajia, Suomen ja piirin mestareita Nummenpakkalla on kymmeniittäin ja muita palkintosijoille sijoittuneita urheilijoita sadottain. On paikkakunnalla urheilukenttakin, jonka Kaarinan kunta ehti rakentaa ennen kuin Nummenpaka liitettiin Turkuun v. 1939. Ei taitaisi pakalla vielä ol-
lakaan urheilukenttää, jos sen rakentaminen olisi jäänyt Turun kaupungin asiaksi. Nummenmäen — Kuuvuoren — urheilukenttä valmistui v. 1934 ja sitä rakennettiin uuseena vuotena, mm. työttömyystyönä. Rahoitus tuotti suuria vaikeuksia. Kunnanvaltuusto päätti ottaa 5000 markan lainan toiden jatkamista varten ja valtuutti tämän kirjoittajan lainan hankkijaksi.

Menin laina-asiaa Kansallispankkiin tunnetun urheilumiehen Mauno Mäen puolelle, esitin viralliset asiakirjat ja valtuudet sekä pyysin lainaa. Mäki piipahti jos-
sakin ja tuli hetken kuluttua takaisin ilmoittamaan, ettei lainaa voida myöntää, koska ei ole rahaa. Niin, että ovat ne KOP:n rahat jos-
kus oleet vähissäkin.

On Nummenpakkalla ollut "uimalaitoskin", joka rakennettiin yksityisten taloudellisella tuella. UI-

malan paikkana oli ns. Mäntykallio, joka sijaitsee Aurajoessa jonkin matkan päässä Paaskunnan talosta. Lyhyeen loppui uimailun toiminta, sillä terveydenhoitoviranomaiset kielsivät sen ja vaativat rakennetut laitteet purettaviksi. Se oli kova isku paikkakunnan uimiharrastusten elvytykselle.

Uanvurtajia Nummenpakan liikenteen harjoittajina olivat ne yksityiset, jotka jo 1920-luvulla ylläpitivät liikennettä. Ensinnä liikenteessä oli auto, jonka hyttiin nous-
tiin rappusia myöten takasaasta. Eräs reitti kulki Kirkkotieltä nykyistä Kesäkatua Hämeentielle ja sieltä Kauppatorille. Mäku oli yksi markka. Kesäkatu tunnetaan myös nimillä Konnankuja ja Ojankunnankuja ja sen varrella on aikoinaan ollut kauppapaikka Ojankunnantori.

Ei tuntisi "Moukun-Franssi", joka viinanmyyntimatkailaan hiipaili Nummenpakan kujia, paikkakuntaa enää samaksi. Vieras se olisi myös Kissa-Kallulle, joka asusteli Santakuopantien varrella mökkihuoneessa. Kissa-Kallu oli tuttu persoona Turun katukuvassa. Hän liikkui maitokannu kädessä ja säkki olkapäällä ja joka päivä samaa reittiä. Matkallaan hän tyhjensi omaan kannuunsa meljerien maitokannuihin jääneen maitotilkan ja pisti säkkiinsä reitin varrelta löytämänsä ruokatarvaimen jätteet, joita parhaiten sai Kaup-
patorilta ja Kauppahallin pihamaalta. Kerrotaan Kissa-Kallulla olleen melkoisesti rahojia, kun hänet vihdoin otettiin sosiaaliviranomaisten huostaan.

Lukuisa on niiden sairaiden — työmiesten ja herrojen — määrä, jotka ovat saaneet apua Nummenpakkalta. Erikoisen kuuluisa ja etevä oli Ahlruuska, mutta mainetta niittivät myös silmä-Palmruuska ja Härmän mamma.

Nykyisessä Turjan kulkussa oli Kilanderin puoti, jossa myytiin pirunpoikaa. Hieman alempana olleessa Parkin puotissa valikoima oli huomattavasti monipuolisempi. Kilanderin kulmauksessa oli myös Grigorin torppa ja sen lähellä lam-
mikko, Grigorin kulju, jonne miehettö pönnäpäässään kompastuivat saaden epämielellään kylvyn. Tämä on sama kulma, josta "vierasmaa-

laiset" työtönsaattajat takuulla palautettiin takaisin. Grigorin torpan osti ja kunnosti pikku-Tammisen, mutta torppaa ei enää ole ja tänä vuonna on hajotettu myös piparkakku-Tammisen torppa Hämeentielle.

Grigorin torpan naapurina on salvmies Jakobssonin (näkä-Jakobssonin) vuosikymmeniä vanha torppa, joka lähiaikoina hävitetään samaten kuin naapurina oleva ns. Franzenin torppa. Turku-Seuran puheenjohtajan, maaherra Esko Kulovaaran sukujuuret liittyvät Jakobssonin torppaan, sillä se on hänen isoisänsä rakentama ja isänsä, kansakoulunopettaja Urho Kulovaaran lapsuudenkoti. Maaherra on siis tavallaan ikään kuin nummenpakkalainen. Ja edellinen maaherra Erkki Härmä oli oikein pesunkestävä nummenpakkalainen, joka aikoinaan toimi mm. naisten voimistelunohjaajana. Voitaisiinkin sopia siitä, että läänin maa-

herran paikka kuuluu nummenpakkalaiselle.

Kirkkotien "siivoaminen" on meillä. Moni mökki on löyö maan tasalle ja sama kohtalo on monen edessä. Tämä on välttämätön toimenpide, koska Kirkkotien on saatava liikennettä vastaavaan kuntoon. Parkin huviin on vielä paikallaan ja ainakin sen vanha osa tulisi säilyttää, sillä siihen liittyy monia historiallisia tapahtumia. Parkin huvilan pihalla on mm. tynnyrin pohjaan suunnatulla lyönnillä tehty alustava päätös Nummenmäen Työväenyhdistys Taloston perustamisesta. Varsinaisen perustavakokous pidettiin Hammarenin torpassa Uusi-
tie 3:ssa. Tässä kokouksessa Suomen Työväenpuolueen puolueh-
lintoa edusti puuseppä K. F. Hellsten, jonka kaarinalainen yli-
konstaapeli saattoi kokouksesta Hämeentulliin ja aseena poliisilla oli rautapuntari.

Förf. käserar om Nummisbacken, en av de försträder som nu saneras. Många kända åborer härstammar från Nummisbacken. Där föddes framlidne landshövdingen Erkki Härmä, samt folkskolläraren Urho Kulovaara, vars son Erkki nu är landshövding och ordförande för Abo-Samfundet.

Nummenmäen torppia vuosisadan vaihteessa

ERÄS KILPASOUTU

Koska sanomalehdissä niin paljon kirjoitetaan urheilusta, suomalaisten saavutuksista urheilun alalla, niin saanen tässä kirjoittaa suomalaisten merimiesten sitkeydestä ja kunnosta vieraillla mailla ja vieraiden kansojen keskuudessa. Ja koska nykyaikana muutenkin niin paljon urheillaan ja urheilusta kirjoitetaan ja kaikki huomattavat urheilutapahtumat sanomalehdissä julkaistaan, niin saanee tämän kaltaisen tapaus vielä julkaista ettei se unhotukseen joutuisi, vaikka se on tapahtunut jo yli kahdeksankymmentä vuotta takaperin.

Kuten tunnettua olivat suomalaiset merimiehet jo viime vuosisadalla hyvin halluttuja ulkomaiden laivoissa kuntosaa ja luotettavissa tähtien. Jokunen vanhempi merimies vielä muistaa kun tämän vuosisadan alkuvuosina Turusta pestattiin satoja merimiehiä venäläis-tanskalaissyhtiön suuriin rahtilaivoihin, jotka kuljivat Euroopan ja Itä-Aasian väliä kuljettamaan sotatarpeita Port Arturiin ja Wladivostokiin. Ja jos mennään vielä kauemmaksi ajassa takaisin, noin kahdeksankymmentä vuotta, niin silloin jo pestattiin Turusta merimiehiä.

Siiher aikaan eli Venäjällä eräs ruhtinas nimeltä Wittgenstein, joka oli Venäjän lähettiläänä Ranskassa. Koska hän oli sangen rikas mies: niin hän oli teettänyt omaan laskunsa upean huvilain jonka nimi oli Wilia. Hän oli myöskin kuulut suomalaisista, että he olivat kunnollisia ja hyviä merimiehiä, ja hän pestasi Turusta koko laivaväkinsä aina päällikköä myöten. Siinä laivassa miehet sitten palvelivat useampia vuosia purjehtien ensimmäiseen Välimerelle, ollen n.m. Suezin kanavan viikkiaisäkin kun se valmiina avattiin.

Kirjoitettiin vuosiluku 1874. Eräänä kaunaina kesäpäivänä loji tämä ennen mainittu laiva "Wilia" ankkurissa Toulonissa, Välimeren puoleisessa ranskalaisessa sotatamassa, johon myöskin oli kokoontunut koko ranskalainen sotailai-

**Kertojan isä Axel Osterman
on aikoinaan asunut
Luostarinmäen museon
merimiehen talossa,
synt. 1830, kuollut 1899.**

vasto eraan mainehikkaan meritaistelun muistojuhlai viettämään. Koko sotatamassa ja myöskin sotailivat olivat juhlan kunniaksi liikutetut, soitokunnat soittelevat ja tykeillä ammuttiin. Myöskin oli päätetty toimittaa iltapäiväksi laivaston veneiden välinen soutukilpailu, että saataisiin nähdä, missä laivassa parhaat sotajoukot olivat. Kaikissa veneissä piti olla sama määrä miehiä soutamassa. Päätettiin aloittaa soutu rannalta, kiertää ukkona ulapalla ankkurissa makaavan kaikkein suurimman ranskalaisen sotailavan ympäri ja palata taasen rannalle takaisin lähtöpaikalle. Voittajaveneelle oli määrätty 200 francia palkinnoksi.

Kun tämän "Wilia"-laivan omistaja sai kuulla, että pidetään laivaston laivojen välillä kilpasoutu niin hän meni esittämään kilpailutoimikunnalle, että hänen laivansa vene ulkomaalaisena saisi ottaa osaa kilpasoutuun. Lupa hänelle myönnettiin. Nyt hän kiireesti riensi laivalleen, ilmoitti kapteenille, että hänen laivansa vene saa ottaa osaa tähän iltapäivällä pidettävään soutukilpailuun ja tiedusteli mitä mieltä miehet siitä ovat. Kapteeni kutsui matruusit kannelle ja ilmoitti heille asian ja ruhtinaan toivomuksen että he ottaisivat kilpailuun osaa. Miehet vähän epäoivat kun eivät milloinkaan olleet missään kilpailusoudussa olleet mukana, mutta olivat kyllä valmiit ruhtinaan toivomuksen mukaan osallistumaan ja parhaimman kykynsä mukaan koettamaan. Heti täytyi ruveta valmistustehtäviin, sillä muutaman

tunnin jälkeen alkoi kilpailu. Paljon ei siinä valmistuksia tarvittu kun ei miehiä paljon ollutkaan laivassa, aiun toistakymmentä kansimiestä ja sitäkin joukosta oli muutama vanhempi mies joka ei tullut kysymykseen. Pursimies valittiin peräsintä hoitamaan ja kuusi nuorempaa ja voimakkaampaa miestä soutajiksi, ja niin oli kilpailuvene täydessä kunnossa.

Kun sitten aika lähestyi niin miehet astuivat veneeseen ja souisivat kilpailupaikalle. Rannalle oli kokoontunut paljon kansaa soutua seuraamaan, niinkuin tällaisissa tapauksissa aina tapahtuu. Laivan kapteeni tuli myös siihen ja vielä neuvoi miehiänsä: Jos niin kävisi, että teidän veneenne ensimmäiseksi jonkun ranskalaisen veneen hätyttämänä saapuisi määräipaikalle, niin muistakaa, että hyppäätte heti maalle ettei mitään sekaannusta ja kiinaa tulisi kenen vene ensimmäiseksi pääsi perille. Miehet lupasivat vielä muistaa, jos niin hyvin kävisi että ensimmäiseksi tulisivat.

Mieli jännityksissä souisivat he lähtöriiviin, johon jo oli kokoontunut useampia ranskalaisia kilpailuveineitä. Siinä sitten lähtömääräystä oodettiin. Soutajat keskenään keskustelivat kilpailusta jolloin eräs miehistä puheli että olisi se melkein mukava ottaa tuo ranskalainen veneen peränpitäjän poika

voittaa tämä kilpailu, johon toinen mies lisäsi että eihän nuo ranskalaiset merimiehet sen parempia pitäisi oleman kuin meidänkään. Ja jos oikein kiperä paikka vaan tulee niin he meistä kovan vastuksen saavat, sillä jos emme juuri ensimmäiseksi pääse, niin ei myöskään viimeiseksi aiota jäädä.

Lähtökäsky annettiin ja veneet lähtivät liikkeelle. Vilkkuaat ranskalaiset, jotka olivat ennen jo olleet tämänkaltaisissa kilpailuissa osanottajina, tiesivät olla varuillaan ja saivat alkulähdössä kohta hyvän etumatkan suomalaisten veneestä, jotka totuttomina ja hitaampina jäivät aluksi häntäpäähän. Mutta ei suomalaisten kauan tarvinnut viimeisinä olla, kun he saivat täyden höyryn päälle ja niin yksi ja toinen ranskalainen vene sivuutettiin. Kun veneet rupeivat läheneämään kierrettävää alustaa, niin ilmoitti peränpitäjä soutajille, että yksi ranskalainen vene oli enää edellä. Hän sanoi soutajille: Jos voisitte vähän vielä parantaa soutu, että voisimme tehdä edullisen kiertämissen sotailavan ympäri, niin silloin olisimme voitolla. Soutajat kiristivät soutuun ja saivat ranskalaisen veneen kiinni ennen kierrosta ja saman tien pääsivät myöskin ohitse. Sotailavasta kyllä huudettiin kehoitushuutoja omalle veneelle ottamaan kiinni suomalaisten vene ja sisukkaasti ranskalaiset yrittivätkin, mutta kaikki oli turhaa sillä välimatka aina vaan suureni suurenemistaan eikä suomalaisveneeseen voittoa enää mikään uhannut vaan varmana ja ylivoimaisena voittajana se saapui määrättyyn paikkaan rannalle kansan hurraahuutojen kaikuessa, monta veneen mittaa seuraavan ranskalaisen veneen edellä.

Ja ruhtinas joka myöskin oli soutuja seuraamassa ilostui niin suuresti siitä että hänen laivansa vene voittajana saapui perille ennen ranskalaisen suuren laivaston vallosoutajia, että sitten illalla piti miehille oikein iloiset kenumut, jossa miehet saivat juoda samppanjaakin. Hän vielä ilmoitti lisävansa samanlaisen summan siihen palkintoon jonka he kilpailustakin saivat. Ja se oli kyllä kaunis raha, 400 francia kilpailusta.

Alfred Kanervo
kilpaveen peränpitäjän poika

Orvokki Pettola:

MAANTIE

Maantie
kylistä kaupunkieihin,
metsiä halkova,
aavoilla jättiläiskynän piirto,
haparoivan kynän piirto.

Sade pieksi meitä,
autot roiskivat
päällemme rapaa.
Puskimme tuulta vastaan,
Muistaneet ainoastaan,
sind, minä olin vapaa.

Maantie.
Muistat varmaankin.
Kaipaanko tietä?
Niin minäkin.
Kultainen nauha
luota ja luo
kaavas vie,
kaukaa tuo.

KAKSI RUNOA

LAHTO

Pelkäänkö?
Miksi?
Osan parhaan,
ennalta määrätyn
sain kerran.
Minkä?
Ei väliä tiedä.
Sen orjia kaikki on vain.

Ja kiitän,
kun tiellä
koen kantavan voiman.
Joku minua siunaa.
— Kenties.

En rysk furste vid namn Wittgenstein, Rysslands sändebud i Paris, tog på 1870-talet hela besättningen till sin lustjakt från Åbo. Vid ett uppehåll i Toulon år 1874 sände fursten sina män oförmodat till en kapprodd mellan ett antal franska skeppsbesättningar. Åborna vann med flera bätlingar. En av deltagarna var förf.: far Axel Osterman (1830—1899), som bodde i "Sjömannens gård" på Klosterbacken.

"Wilia"n turkulaisperänpitäjän miehistö, jossa mukana myös tässä kuvattu sotukilpailuun osallistuneet, samalle omistajalle kuuluneen Werki-laivan kannella.

Kesäaamuinen Turku

"Jo joutui armas aika
ja suvi suloinen."

Yllelainattuihin vanhan suvirren sanoihin voinee tähän vuodenaikaan taas yhtyä jokainen ihminen ikään, sukupuoleen ja siviilisäätyyn katsomatta. — Ja eiköhän liene niinkin, että olemme me kukin yksilö näin jokapäiväisessä vaellukseemme kuinka tunteettomia ja parkkiintuneita tahansa, niin jonkinlaisen sanaton aamuhartauden vietämme tällaisina kesäaamuina jo työhön kirkuhtaessamme.

Kun joka puistossa ja pihapiirissäkin pikkuinnot soittavat varhaiskonserttinaan, — kun kaikki puut ja pensaat ovat saaneet vihreät juhlahverhonsa, — pihoilta ja porraspielissä kukkivat jukat täydessä loistossaan ja joka matalan majan sekä upean kerrostalon ikkunaverhojenkin välistä vilkuttua "hortenssan" tai "pelakun" kirkas väriläikkä aamutervehdyksen, on siinä silmän verkkokalvolla ihana viesti tajunnan piiriin saatettavaksi. —

Ja kaiken tämän yllä kaartuu sinäitaivan kupu — Kun aamuauringon säteet luovat näyttämölle kultaisen hohteen ja leppoisa, aavistuksen verran kostean tuntuinen ja pukeavan lehden tuoksuinen keivätkä huokuu yli kaiken luonnon ja ihmislasten aikaansaannosten, sytyttää se jonkinlaisen mielihyvän väleihin jokaiseen ihmisrintaan, onpa se sitte verhoitu parempiosaisen hienoon aamuviittaansa tai työläisen turhiiseen haalarin.

Vaikka me turkulaiset olisimmekin hieman tuollaisia jäykkä ja kuvana asallisuuteen taipuvaisia ihmisiä, elämän realiteetteihin tuijottajia, — kuten meitä sytätään — olemme kuitenkin niinpätojen nurkkapatriottejakin, ehkä salaisesti herkkiäkin, että voimme jokainen myöntää tämän vanhan kotikaupunkimme hyvin

kauniiksi, varsinkin näissä kevätkesäaamujen juhlaaloissa ja hepenissä.

Mitä muuta voisimme sanoa esim. Tuomiokirkostamme, vanhan Akatemiatalon sekä muiden arvokastuntuisten rakennusvauhusten ja vihreän, menneisyysmuistoja humisevan puiston ympäröimänä?

Sen lähiympäristössä pitävät kunniavartiota edesmenneet suurmiehemme kivihaamoissaan, värikkäiden kukkakeittaitten ympäröimänä.

Eikö vanha Merikoulu vartio-torneineen, josta turkulaiset vielä muutama vuosi sitten tiirailivat aikamerkkiä, puistorinteen vehreydestä kohoavana tarulinna ole maalauksellisen kaunis, vai eikö silmämme siihen täysin totuneena jaksaa välittää tajuntaamme täydellistä kuvaa?

Kaunis on Samppalinnakin vanhoine ravintoloinen, ja urheilupuistomme on kuuluisuus. Tai kun katsomme vaikkapa niin huonomaineista Kakolan linnaa esim. Martin kirkon rinteeltä ja näemme sen uljaan ja tyylikkään graniittifasadin kohoavan puiston vehreyden yllä, on näkymä vaikuttavan kaunis. — Niin, emme myöskään voi unohtaa Auralakea — jonka rauhallinen juoksu ja lehvistöiden sekä kukkainistutusten verhoamat rannat eivät suinkaan ole ilman kauneusarvoja. —

Kaunis on kesäaamuinen Turku. Se on vaihteleva ja kirjava kuin jo hieman väreiltään haalistunut, mutta uusilla värikäillä tilkuilla korjattu tilkkutäkki.

Tuossa nuori, tyylikäs ja elämänhaluinen uudistalo, rinnalla hieman nuhraantunut, mieltelias ja koristeltujen ikkunakehystensä ympäröimillä siimillä arvostelevasti ympäristöään tarkkaileva talovanhus. — Jos kurkistamme pihoilta, on siinä uudessa useimmin asiallisia asfalttikäytäviä elävöittämässä vain unohtunut

lastenlelu tai värikkäät "dollarihymyt". — Vanhan talon harmauden keskellä humisevat ikivanhat lehtipuut, joiden varjossa mukava penkki odottaa istujaa — ja portaiden pieliä somistavat sireenipensaat täydessä kukkaloistossaan. Tämän näiden molempien talotyyppien yhteistulos on sitenkin tämä vanhuuttaan arvokas ja modernilla uutuudellaan eteenpäin pyrkivä Turku. — Tämän kauneuden säilyttäminen ja vaaliminen vaatii kuitenkin jatkuvasti malttia ja harkintaa, ettei uutta luotaessa tuhlataisi vanhoja arvoja.

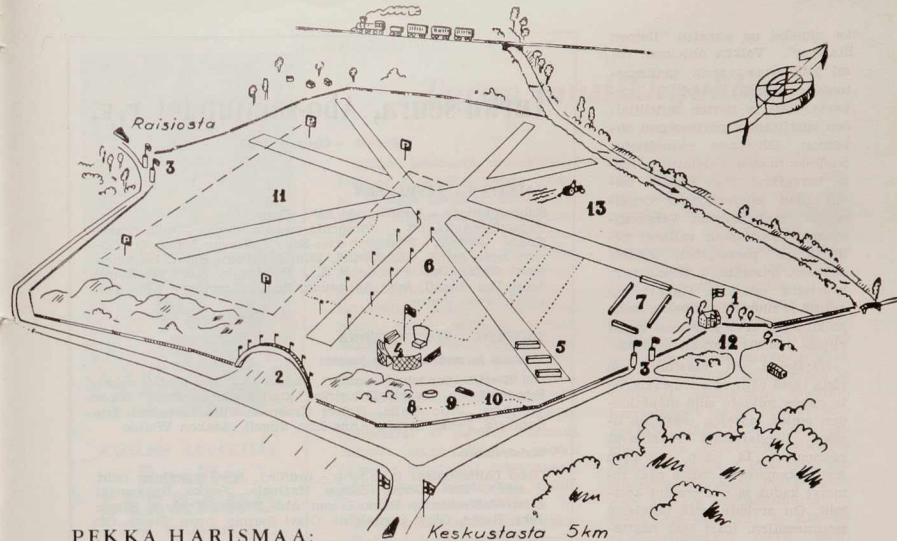
Miltä vaikuttaisi Tuomiokirkko, jos se olisi nykyaikaisten, lähinnä käytännöllisyyttä silmälläpitäen luotujen talojen keskellä? — Kuin orkeidea juomalaisissa.

Entä miltä näyttäisi Porthanin patsas jonkin laspalatin edustalla? — Olisiko tämä silloin enää mikään Turku, se vanha "kulttuurikehto", jollaisena se meidän turkulaisten, ehkäpä koko kansammekin tietoisuudessa elää, jos siltä kaikki vanha häviäisi ja sijaan tulisi vain tuolaista uutuuttaan jäykkää ja asiallista?

Emmeköhän me, jos uudistumisprosessi tapahtuu harkittamattomasti, samalla menettä jotain korvaamatonta, menneiden vuosisatojen tuntua, oikeata ja aitoa turkutunnelmaa? — Olkaamme siis varovaisia uudistus-työssämme ja pyrkikäämme säilyttämään sellainen, mikä on korjauskelpoista ja tyyliään kelpoillista menneisyyttä edustamaan ja ehkä selläkin, missä seinien sisällä on pakko suorittaa suuriakin muutoksia, on mahdollisuus säilyttää arvokas ulkokuori koskemattomana.

Lähtekäämme löytöretkelle omille kaduillemmme. Turku on kaunis aina, mutta eniten se on sitä aurinkoisena kesäaamuna. —

E n o k k i.

PEKKA HARISMAA:

VARSINAIS-SUOMEN SUURNÄYTTELY

Kesäkuun 30 p:nä Turun vanhalla lentokentällä Artukaisissa avattava Varsinais-Suomen Suurnäyttely on kolmas koko maakuntaa käsittävä maatalousnäyttely Varsinais-Suomessa. Aikaisemmat näytellyt pidettiin myös Turussa vuosina 1913 ja 1930. Viimeksi järjestetystä maakunnallisesta näyttelystä on jo siis kulunut 30 vuotta, joten ymmärtää, että näyttelykin ovat sinä aikana suuresti muuttuneet. Vuonna 1930 voitiin näyttely vielä pitää Hippoksen kentällä, mutta nyt on vassaavan näytelyn järjestelyyn tarvittu miltei koko Artukaisten lentokenttä. Varsinais-Suomen Suurnäyttelyn kenttä on laajin näyttelyalue, mitä Suomessa on milloinkaan käytetty messuihin ja näyttelyihin. Lukuunottamatta Puolalan kansakoululla olevia kotitalousosastoja tulevat muut näyttelytilat kentän sisäpuolelle. Sinne tulee lisäksi kaikki pysäköimisalueet ja pienet työantolaisalueet maatalouskoneille. Lisäksi siellä toimii 4 suurravintolaa, joista

suurimpaan Varsinais-Suomen Maatalousnaisten järjestämään sopii yhdellä kertaa yli tuhat näyttelyvierasta ruokaillemaan.

Näyttelyalueen laajuus ei ole yksinomainen ero aikaisempiin näyttelyihin verrattuna. Suurin ja muutenkin näyttelyalueeksi erinomainen kenttä on suonut mahdollisuuden järjestää näyttelyn liikennekysymykset meikäläisissä oloissa aivan uudella ja ennen näkemättömällä tavalla. Näyttelyn suuresta pääportista pääsevat autot ajamaan suoraan näyttelyalueelle ja liput myydään autoihin. Tämä on ensi sijassa tehty näyttelyvieraiden viihtymys-työksi. Autot pysäköidään näyttelyalueen sisäpuolelle niin, että jokainen voi välillä pistytyä levähtämässä autossa ja jättää sinne tavaroitaan ja näyttelymateriaalia. Tällaista mahdollisuutta ei meillä eikä muissakaan pohjoismaissa ole voitu aikaisemmin järjestää yleisölle, joten Turku tulee olemaan eräänlaisena edelläkävijänä tässä suhteessa.

Uutta meillä on myös näyttelyn

sisäinen liikenne — traktorien vetämät näyttelyjunat — joissa näyttelyvieraat voivat mukavasti ajaa ympäri näyttelyaluetta ja muodostaa itselleen yleiskuvan koko näyttelystä. Tämän lisäksi on tarjottu saada näyttelyyn vielä vanhoja vuosikavaunuja ennenkuin ne kokonaan häviävät Turun katukuvasta. Myöskin ylläältäpäin voi näyttelyyn tutustua lentämällä näyttelykentällä kuljetuksia suorittavalla helikopterilla.

Näyttelyn huvi- ja viihdytys-ohjelma on luku sinänsä. Turulla ei ole ollut tarjottavana vielä kesäyhteisölle huviohjelmaa samassa yhteydessä kuin esimerkiksi Linnanmäki on tarjonnut Helsingissä. Tosin kesäteatterien määrä on noussut tänä kesänä ja ne voivat jo tarjota melkoiselle yleisöjoukkoille illanviihettä. Näyttelyn järjestäjät ovat varautuneet kuitenkin runsaasti saapuvien näyttelyvieraiden samoin kuin kaupunkilaistenkin viihte-ohjelman järjestämiseen suunnitelmalla show-ohjelman, jon-

ka nimeksi on annettu "Iloinen iltalypsy". Vaikka ohjelman nimi kuullostaa varsin vaatimatonta, sisältää se erittäin korkeatasoisen ja hyvien taiteilijoiden suorittaman parituntisen ohjelman. Ohjelman suunnittelu-puolesta huolehtii toimittaja Niilo Tarvajärvi, joka samalla toimii illan kuuluttajana. Ohjelmasta mainittakoon Varsinais-Suomen Taitotyön valinta, poliitikkojen porsasjahti, kuuluisuuden haastattelu, Blomqvistin kvartetin esitykset, Tippavaaran isäntä ja suuri tietokilpailu, jonka palkintojen arvo jokaisena iltana ylittää 100.000 markan määrän.

Näyttelyn eri osastoista on vielä tässä vaiheessa ennenaikaista sanoa mitään, sillä maatalouden omien laajojen osastojen lisäksi liikelaitokset rakentavat kokonaisen 12 ha:n suuruisen pienoiskaupungin, missä ovat nimetyt kadut ja numeroidut korttelit. On arvioitu, että tällaisten suurmessujen, joksi tätä näytellyä hyvällä syyllä voidaan kutsua, kokonaiskustannukset nousevat 60—70 milj. vaiheille.

Turun ensi kesän Suurnäyttelystä muodostuu ilman muuta itse näyttelynä ennennäkemättömän laaja ja monipuolinen maassamme. Selvää on myös, että se lyö aikaisemmat yleisöennätykset vastaavanlaisissa tilaisuuksissa, koska myös maaseudun väki on tullut entistä liikkuvammaksi. Elleivät sääolosuhteet tai jotkut muut odottamattomat tekijät sekoita laskelmia, voidaan ennustaa, että näinä päivinä kesäkuun 30 päivästä heinäkuun 3 päivään Turussa on vieraspaikkakuntalaisia enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

* * *

Den stora jordbruksutställning, som öppnas på Artukais gamla flygfält den 30 juni är den tredje jordbruksutställningen i Eg. Finland. De tidigare hölls 1913 och 1930. Vad området beträffar kan man konstatera att utställningen blir den största som någonsin hållits i Finland. Sista oppethållningsdagen är den 3 juli.

Turku-seura, Åbo-samfundet r.y.

Perust. - Grundl. 1957

HALLITUS - STYRELSEN

Puheenjohtaja - Ordförande Esko Kulovaara
Varapuheenjohtajat - Viceordförandena Oscar Nikula, Paavo Kallio. Jäsenet - Medlemmarna Esko Aaltonen, Armas O. Jokinen, Irma Jylhä, Olli Kestilä, Eino Lehtinen, Helmi Lehtonen, Lauri Orell, Uuti Palaja, B. K. J. Paivansalo, Olavi Santalahti, Anna-Liisa Stigell, Arvo Suominen, Paavo Suominen, Arvo Toivonen, Viljo Vanne

JAOSTOT - SEKTIONERNA

Vanhan ja uuden Turun jaosto:

Olli Kestilä (puh.joht. - ordför.), Kaimo Hakanen (siht. - sekr.), Esko Aaltonen, Svante Dahlström, Carl Jacob Gardberg, Einar W. Juva, Viljo Kaila, Holger Kraemer, Viljo Laitsalmi, Irja Sahlberg, Pekka Sivula, Anna-Liisa Stigell, Haakon Wainio

Sivistysjaosto:

Olavi Lähteenmäki (puh.joht. - ordför.), Arvo Suominen (siht. - sekr.), Erik Bergh, Sampo Haahela, Veikko Hankomäki, Allan T. Koskimies, Reino Leimu, Ahti Näykki, Toivo T. Rinne, John Rosas, Olavi Santalahti, Olavi Sarmio, Auvo Sääntti, Ole Torvalds

Teollistamis- ja liikejaosto:

Eero Numerla (puh.joht. - ordför.), Seppo Lehtola (siht. - sekr.), Aarno Aho, L. Bergroth, Kaarlo Haikkola, Väinö Holmavaara, A. O. Jokinen, K. A. Jylhä, Eero Kestilä, K. B. Lindberg, Matias Lindstedt, Heikki Löyttyneemi, Martti Männistö, B. K. J. Paivansalo, Niko Salonen, Berndt Schauman, Sven Stendahl

Ohjelmajaosto:

Viljo Vanne (puh.joht. - ordför.), Kristoffer Gräsbeck (siht. - sekr.), Henna Airamo, Lauri Immonen, Toivo Korpela, Esko Koskelin, Eino Lehtinen, Nestor Lehtinen, Tauno Majjala, Jouko Paavola, Uuti Palaja, Kalevi Perho, Olavi Rytönen, Lahja Salvander, Carl-Eric Sundman, Jorma Vuori

Naisjaosto:

Irma Jylhä (puh.joht. - ordför.), Hilika Impivaara, Linnea Lahtesmaa, Tytti Lindström, Dagny Peters, Lahja Salvander, Kerttu Seppälä-Airola, Sylvi Siltanen

Työjaosto:

Seuran varapuheenjohtajat ja jaostojen puheenjohtajat, puheenjohtajana Paavo Kallio — Samfundets viceordförande och sektionernas ordförande, sasom ordförande Paavo Kallio

Taloudenhoitaja - Ekonomichef

Paavo Suominen, Puutarhak. 29, puh. - tel. 22 670

Pääsihteeri ja toimisto - Gen.sekreterare och byrå

Erkki Vuori, Kellonsoittajank. 3—7 A 21, puh. - tel. 19 575

Svenskspråkig sekreterare - Ruotsinkielinen sihteeri

Carl Jacob Gardberg, Trädgårdsg. 46 A, tel. - puh. 10 852

Postisiirtotili Tu 32300

Liity jäseneksi Turku-seuraan - Inga som medlem till Åbo-samfundet

CHILEN SATAKIELI

Rosita SERRANO

esintyy lauantaina 2. 7.
ja sunnuntaina 3. 7.

ILLOISSA
ITALALPSYSSÄ

Georg OTS

laulaa torstaina 30. 6. 60
kello 19.30

POLITIikkojen
PORSASJAHTI
perjantaina 1. 7. TV:n
lypsyillässä

Lippuja 2000 — LIPPU-
PALVELUSTA, Turku, Eeri-
kinkatu 15. Puh. 27 500.

P. Saarilahti:

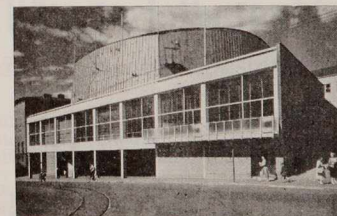
Turun musiikkijuhlat

Ajatus kesäistä musiikkijuhlista on leijunut jo vuosia ilmassa, ja siellä täällä on asiasta nykyntä mainintoja julkisuudessa. Nyt toteutuneita Turun musiikkijuhlia edelsi monivaihtaiset vaiheet ja ohjelman lopullinen suunnittelu sekä käytännölliset järjestelyt jouduttiin suorittamaan varsin myöhään kevään kuluessa ja kesän kynnyksellä. Järjestäjänä Turun Soitannollisen Seuran ponnisteli taloudellisten edellytysten luomiseksi, sillä myönteisestä asennoitumisesta huolimatta ei juhlien rahoitus sujunut aivan kitkatta, vaikka toisaalta muutamat liikelaitokset kiitettävästi huomioivat niihin kohdistetut vetoukset.

Musiikkijuhlien ohjelmien suunnittelussa oli päämääränä sopeuttaa esitettävä musiikki takäläiseen mieliseen, missä vanha ja uusi kohtaavat toisensa. Samoin konserttien taiteellinen laatu pyrittiin saamaan mahdollisimman korkeatasoiseksi, sillä ai-

naastaan näin voidaan vakiinnuttaa musiikkijuhlien asema monien vastaavien joukossa. Nyt saatujen kokemusten perusteella voidaankin olettaa, että ohjelmansuunnittelun johtavat periaatteet jatkuvastikin ovat löydettävissä samoilta linjoilta.

Juhlien osakseen saama yleisömenestys oli rohkaisevaa, ja takäläisille musiikin ystäville on annettava kaunis tunnustus siitä, että he kestivät tulikoheensa ja todistivat kesänsikin musiikin harrastuksen laajan pohjan. Monet taiteilijoista antoivat osaltaan kiitoksensa yleisön innostavasta suhtautumisesta. Pääkaupungin lehdistön edustajien poikkeuksellisen kiittävä asennoituminen on herättänyt huomiota ja sillä on vastaisuudessaakin oleva suuri merkitys. Vaikka tällä hetkellä on vielä ennenaikaista eritellä suunnitelmia tulevasta toiminnasta, lienee yksimielinen käsitys, että musiikkijuhlia tullaan jatkamaan muodossa tai toisessa.

Kirjapainotyöt

aistikkaasti, nopeasti ja edullisesti

LOUNAIS-SUOMEN KIRJAPAINO O.Y.

Käsityöläiskatu 10 Puhelin 13 370

Sisältö - Innehåll

Paavo Kallio: Historia hengittää Turun luonnossa	3	Alfhild Forslin: Om kapelldrängen Wirmolin i Pinellos Abo	18
Erkki Vuori: Suomen Juhannus ja Suomen Turku	4	Tapani Jylhä: ...että ihme tapahtuisi (novelli)	20
Olli Kestilä: Turun uudet kasvat	5	Orvokki Peltola: Pyhä maa (runo) ..	21
Carl Jacob Gardberg: När akademihuset byggdes	9	Eino Lehtinen: Hajamuisteimia Nummenpakalta	22
Erkki Vuori: Tuokiokuva Turun Yliopistonkadun suurmiehestä	11	Alfred Kanervo: Eräs kilpasoutu	24
Helmer Winter: Suomen Turku (runo) ..	13	Orvokki Peltola: Kaksi runoa	25
Toivo T. Rinne: Samppalinnan mylly 100-vuotias	14	Eenokki: Kesäaamuinen Turku	26
Arvo Toivonen: Kellotapuli — Kurjenmäki	15	Pekka Harismaa: Varsinais-Suomen suurnäyttely	27
Oiva Koivisto: Turun matkustajaliikenne uudessa kehitysvaiheessa	16	Turku-seura, Abo-samfundet r.y.	28
Pekka Kapari: Saaristossa (runosikermä)	17	P. Saarilahti: Turun musiikkijuhlat ..	29
		Kansilehden sommitellut taiteilija Armas Lehtimäki	
		Kansilehden kuva: V. A. Wahlström, Oy Foto Ab	

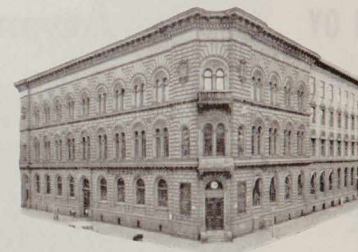
Liity

TURKU-SEURAN jäseneksi

Se käy vaivattomammin suorittamalla jäsenmaksun 300:—
seuran postisiirtotilille 32 300, samaan voi merkitä henkilö-
tiedot ja osoitteen

TURUN SÄÄSTÖPANKKI

Maan vanhin säästöpankki

SPARBANKEN I ÅBO

Landets äldsta sparbank

Yllätystarjoilu tuokiossa

Säilykkeet ovat suosiossa

Säilykkeet ovat käytännöllisiä kesäruokia. Niistä valmistatte ravitsevan pika-aterian kotona, retkellä, mökillä, matkalla — kaikkialla.

Lihapyörökät	180:—	1, kg	125:—	300 g
Karjalanpaisti	260:—	„	„	„
Stroganoffin pihvi	200:—	„	145:—	„
Tilliliha	210:—	„	140:—	„
Porsaanpotka (Eisbein)	200:—	„	„	„

Ostaessanne OTKn ruokasäilykkeitä, saatte
ENEMMÄN SAMALLA RAHALLA!
Verratkaa hintoja ja laatua!

Osuusliike Tarmola

Me rakennamme uutta Turku

ARVI AHTI OY

TURKU

Puh. sarja 21 153

ARVONEN OY.

TURKU

Puh. 20 414.

KIVIKARTIO

TURKU

Puh. sarja 26 123.

L. & P. & L. LOUHI

TURKU

Puh. 24 749

PAAVO I. LINDBERG OY

TURKU

Puh. 17 422.

PIIPPONEN & KUMPP.

TURKU

Puh. 29 131.

RAKENNUS OY.

TURKU

Puh. 17 770.

A. PUOLIMATKA OY.

TURKU

Puh. sarja 29 111.

RUOLA OY.

TURKU

Puh. 20 750.

URAKOITSIJAT OY

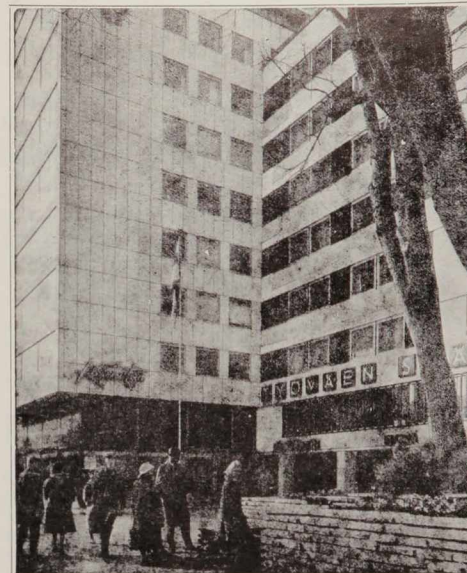
TURKU

Puh. 20 454.

YLISMÄKI OY.

TURKU

Puh. 27 868.

TYÖTÄ
AHKERUUTTA
SÄÄSTÄVAISYYTTÄ

**TURUN
TYÖVÄEN
SÄÄSTÖPANKKI**

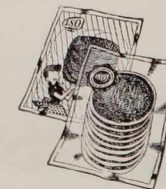

**Valion kermajäätelöä
kesän raikas ravinto**

**Turussa syödään
LSO makkaraa...**

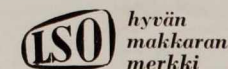
Erikoisesti kannattaa
pistää muistiin — ja
myöhemmin suuhun —
näitä:

fileerulla
keittofilee
ranskanrulla
LSO metvursti
olutmakkara

Kaikkia saatavana myös
tyhjiöpakkauksissa!

LSO:n KANA- JA KALKKUNASÄILYKE
puolestaan ovat mainioita pyhäruokia ja
vierasherkkuja.

TUNNE OMASI TURKULAINEN

TURUN
SUOMALAINEN SÄÄSTÖPANKKI

**KAIKKIEN
TURKULAISTEN
PANKKI**

